

**”INGA GARANTIER TILL VISSA LÄNDER ATT FÅ
KÖPA VAPEN”**
— TALÅTERGIVNING I PROSA OCH I SVENSKA OCH
ENGELSKA NYHETSARTIKLAR

Heini Kalliomäki
Tammerfors universitet
Institutionen för språk- och
översättningsvetenskap
Nordiska språk
Avhandling pro gradu
September 2007

Tampereen yliopisto
Pohjoismaiset kielet
Kieli- ja käännöstieteiden laitos

KALLIOMÄKI, HEINI: ”Inga garantier till vissa länder att få köpa vapen.”
Talåtergivning i prosa och i svenska och engelska nyhetsartiklar.

Pro gradu- tutkielma, 64 sivua + liitteet (12 sivua) (suomenkielinen tiivistelmä 2 sivua)
Syksy 2007

Käsittelen pro gradu- tutkielmassani suullisen esityksen ilmaisemista uutisartikkeleissa ja kaunokirjallisuudessa. Arkielämässämme kohtaamme usein huomaamattamme valtaisan määrän tekstejä ja artikkeleita, jotka perustuvat suulliseen esitykseen, esimerkiksi haastatteluun. Emme kuitenkaan kiinnitä erityistä huomiota kirjoittajan tapaan raportoida puhetta.

Puheen ilmaisemista teksteissä on tutkittu monesta eri näkökulmasta. Erityisesti kirjailijoiden käyttämät keinot ilmaista puhetta teoksissaan ovat olleet monien tutkijoiden kiinnostuksen kohteena. Vertailevaa tutkimusta eri genrejen välillä ei kuitenkaan ole juuri tehty, joten on tärkeää kiinnittää huomiota siihen suuntaan ja tarkastella myös syitä tietyn ilmaisukeinon valintaan. Tutkimukseni päätavoitteena onkin tutkia eroja, joita ilmenee uutisartikkelien ja kaunokirjallisuuden välillä ja pohtia, miksi nämä kaksi genreä turvautuvat eri tapoihin raportoidessaan suullisia esityksiä.

Tutkimukseni materiaali koostuu Henning Mankellin romaanista Pyramiden sekä ruotsalaisista sanomalehdistä Dagens Nyheter, Expressen ja Svenska Dagbladet. Englanninkielistä materiaalia edustaa lehti The Observer. Päätavoitteina on tutkia, miten puhetta ilmaistaan ruotsinkielisessä romaanissa ja ruotsinkielisessä sanomalehdessä sekä selvittää, mitä eroja englanninkielisen ja ruotsinkielisen sanomalehden välillä esiintyy. Lisäksi tutkin, miten kirjoittavat viittaavat lähteisiin, joiden puhetta he raportoivat sekä selvitän, millä verbeillä puhetahtumaa kuvataan.

Tunnetuimmat tavat ilmaista puhetta ovat suora ja epäsuora esitys. Suullinen esitys voidaan kuitenkin myös jakaa viiteen luokkaan, johon suoran ja epäsuoran esityksen lisäksi kuuluvat vapaa suora esitys, epäsuora sisällön parafraasi sekä vapaa epäsuora esitys. Tässä tutkimuksessa käytän viiden luokan mallia. Näillä tavoilla viitata suulliseen esitykseen on merkittäviä eroja, joista on hyvä olla tietoinen. Tutkielmassa selviää, että sekä uutisteksteissä että kaunokirjallisuudessa harvoin käytetään epäsuoraa vapaata esitystä. Voidaan kuitenkin todeta, että se esiintyy huomattavasti useammin kaunokirjallisuudessa, kun taas uutisartikkeleissa epäsuoraa vapaata esitystä käytetään todella harvoin.

Muut neljä tapaa esiintyvät yleisesti ottaen melko usein riippuen materiaalista. Suora esitys on suosituin tapa raportoida puhetta kaikissa muissa materiaaleissa paitsi englanninkielisessä lehdessä The Observer. Englanninkielisessä materiaalissa epäsuora esitys nimittäin on yhtä yleinen kuin suora esityskin. Vapaa suora esitys ja epäsuora sisällön parafraasi taas esiintyvät uutisartikkeleissa noin 15–20 prosentissa. Kaunokirjallisuudessa näiden muotojen välillä taas on selvä ero; vapaa suora esitys on

45 prosenttiyksikköä yleisempi muoto kuin epäsuora sisällön parafrasi. Ruotsinkielisen ja englanninkielisen sanomalehden välillä esiintyy myös kieliopillisia eroja.

Asiasanat: talåtergivning, diskurs, rapporterande verb, källa.

INNEHÅLL

1	INLEDNING	1
1.1	SYFTE	2
1.2	MATERIAL OCH METOD	4
1.3	DISPOSITION	5
2	TEORETISK BAKGRUND	6
2.1	TIDIGARE FORSKNING	7
2.2	OLIKA SÄTT ATT INDELA TALAKTER	9
2.3	VIKTIGA BEGREPP	12
2.3.1	Direkt diskurs	13
2.3.2	Indirekt diskurs	14
2.3.3	Fri direkt diskurs	15
2.3.4	Berättande referat av talakter	16
2.3.5	Fri indirekt diskurs	16
2.3.6	Om rapporterande verb	17
2.4	TAL I SKRIFT	17
2.5	NYHETSSPRÅK	19
3	ANALYS AV ROMANEN <i>PYRAMIDEN</i>	21
3.1	DIREKT DISKURS	22
3.2	INDIREKT DISKURS	24
3.3	FRI DIREKT DISKURS	25
3.4	BERÄTTANDE REFERAT AV TALAKTER	26
3.5	FRI INDIREKT DISKURS	28
3.6	RAPPORTERANDE VERB I <i>PYRAMIDEN</i>	28
4	ANALYS AV NYHETSARTIKLARNAS I <i>DAGENS NYHETER</i>	29
4.1	DIREKT DISKURS	30
4.2	INDIREKT DISKURS	31
4.3	FRI DIREKT DISKURS	33
4.4	BERÄTTANDE REFERAT AV TALAKTER	34
4.5	FRI INDIREKT DISKURS	35
5	ANALYS AV NYHETSARTIKLARNAS I <i>THE OBSERVER</i>	36
5.1	DIREKT DISKURS	37

5.2	INDIREKT DISKURS	39
5.3	FRI DIREKT DISKURS	42
5.4	BERÄTTANDE REFERAT AV TALAKTER	43
5.5	FRI INDIREKT DISKURS	45
6	ANALYS AV KVÄLLSTIDNINGEN <i>EXPRESSEN</i>	45
6.1	DIREKT DISKURS	46
6.2	INDIREKT DISKURS	48
6.3	FRI DIREKT DISKURS	49
6.4	BERÄTTANDE REFERAT AV TALAKTER	51
6.5	FRI INDIREKT DISKURS	51
7	EN KORT SAMMANFATTNING AV TALÅTERGIVNINGEN I <i>SvD.se</i>	51
8	RAPPORTERANDE VERB I NYHETSARTIKLARNÄ	55
9	KÄLLORNA	58
10	RESULTAT	59
11	DISKUSSION	63
	KÄLLFÖRTECKNING	65
	BILAGOR:	
	BILAGA 1. Antalet talakter i artiklarna i Dagens Nyheter	71
	BILAGA 2. Antalet talakter i artiklarna i The Observer	74
	BILAGA 3. Antalet talakter i artiklarna i Expressen	77
	BILAGA 4. Antalet talakter i artiklarna i SvD.se	80

1 INLEDNING

De elektroniska medierna utgör en allt större del av vår dagliga kommunikation. TV:n bjuder på alla slags olika program från aktualitetsprogram till dokusåpor. För att fly undan världen in i en annan verklighet eller att bara koppla av är boken inte det enda sättet. Man kan försjunka i ett lätt och underhållande TV-program utan att behöva anlita bibliotekets eller bokhandelns tjänster. Genom att lyssna – eller titta – på TV hör man också de mest aktuella nyheterna. Eller råkar man inte ha tid för det kan man alltid läsa nyheterna på nätet.

Trots att vi kan lita på otaliga olika medier för att få underhållning eller information, är de tryckta medierna ändå populära. En spännande och ytterst romantisk tvålopera i tv ersätter inte de stunder man kan tillbringa med en bra bok. Alternativt kan man underhålla sig med en kvällstidning som garanterat berättar om vad som har hänt för alla kändisar och andra viktiga personer. Även om man kan få reda på vad som har hänt i världen med hjälp av till exempel tv:n, smäller ändå en morgontidning i många brevlådor. Enligt *Tidningen i skolan* läser till och med 84 % av Sveriges befolkning mellan 15- 79 år någon dagstidning på vardagarna (<http://www.tidningeniskolan.se/>). Nuförtiden har det förstås blivit allt vanligare att läsa dagens tidning på nätet, där nyheterna ständigt uppdateras. Av alla svenskar vill 46 % vara säkra på att de är med sin tid och läser tidningen på nätet (<http://www.tidningeniskolan.se/>).

Språkbruket varierar över tid och samtidigt varierar det också enligt genre eller texttyp, vilket betyder att mellan alla dessa texttyper: prosa, papperstidning, nättidning, eventuellt förekommer något slags variation. I den här undersökningen granskar jag hur yttranden återges i svenska och engelska nyhetsartiklar och i skönlitteratur. Med nyhetsartiklar vill man nå olika resultat än med skönlitteratur och därför antar jag att dessa två olika genrer också använder olika sätt att återge talet. Journalisten kan inte skriva vad som helst, utan det är väldigt viktigt att hon/han exakt och precist anger vem som har sagt vad och om orden i tidningen egentligen motsvarar informantens tal eller om de bara är refererade ur hennes/hans tal. Skönlitteratur är huvudsakligen fiktiv och författaren är inte ansvarig för personernas tal. Författaren behöver inte oroa sig för att

personerna i boken upplever att deras ord har förvanskats. För båda genrerna är återgivningen av tal ändå ett viktigt medel för att nå vissa resultat: informera, skapa spänning, skapa känslan av trovärdighet. Stilen i nyhetsartiklarna kan också variera på grund av det medium som används. Möjligen behöver skribenten uttrycka sig mer koncist i fråga om nättidningar, medan en journalist för en kvällstidning kanske lockar läsare på ett lite annat sätt än en skribent för en morgontidning. I den här undersökningen presenterar jag också talåtergivningen i en kvällstidning.

”Att rapportera tal, t.ex. att återge vad någon sagt, är en vanlig uppgift som vi alla ställs inför som språkbrukare”, konstaterar Hammarberg & Viberg (1976:18), och enligt min mening är det därför viktigt att undersöka detta fenomen. Som läsare behöver man vara medveten om de olika medel som skrivaren utnyttjar för att kritiskt kunna läsa t. ex. just nyhetsartiklar och att inte blint lita på sådana referat som inte är någons exakta ord. Ofta anser man direkta citat vara informantens exakta ord. Jag fördjupar mig också i sanningsgraden i direkta citat.

1.1 SYFTE

Syftet med den här undersökningen är att undersöka talakter i nyhetsartiklar ur tidningen *Dagens Nyheter* (7.2.2005), *Expressen* (2.6.2007) samt en engelsk tidning *The Observer* (3.6.2007). Ytterligare analyserar jag talåtergivningen i *Svenska Dagbladets* nätupplaga (6.6.2007) och i en roman, *Pyramiden* (2001) av Henning Mankell, med hjälp av den modell som Leech & Short introducerar i sin bok *Style in Fiction* (1981:318–336). Leech & Short urskiljer fem olika alternativ som författarna har till sin disposition. I min undersökning använder jag samma översättningar av dessa fem alternativ som Anne-Marie Londen (1989:94) gör. De fem sätten att återge tal är följande: 1. *direkt diskurs*, 2. *indirekt diskurs*, 3. *fri direkt diskurs*, 4. *berättande referat av talakter* och 5. *fri indirekt diskurs* (se avsnitt 2.2). I själva analysdelen förklarar jag de olika formerna med hjälp av autentiska exempel ur mitt material. Dessutom fäster jag också uppmärksamhet på frekvensen av de olika formerna och så mycket som möjligt förklarar orsakerna till variationen av en form i förhållande till de andra, och formerna i olika nyhetsartiklar i förhållande till varandra och till skönlitteraturen. Syftet kan formuleras med frågor som jag söker svar på i undersökningen.

- Vilka former förekommer i texterna?
- Vilka former är mest frekventa i romanen resp. i olika nyhetsartiklar?
- Är det några skillnader mellan frekvensen i romanen och i olika nyhetsartiklar?
- Varför förekommer en viss form oftare i någon genre?
- Vilka rapporterande verb används i nyhetsartiklar och i romanen?
- Hur hänvisas till källan i olika nyhetsartiklar?
- Är det några skillnader i frekvensen mellan olika nyhetsartiklar?

Jag antar att några skillnader uppstår mellan det engelska och svenska tidningsspråket eftersom traditionerna och stilen troligen avviker från varandra. I både Sverige och England kom den första tryckta tidningen ut före år 1650. Enligt Wikipedia var Ordinari Post Tjendender (1645) den första svenska dagstidningen (<http://sv.wikipedia.org/wiki/Tidning>). Om den första engelska tidningen hittade jag lite avvikande information. Wikipedia (<http://en.wikipedia.org/wiki/newspaper>) konstaterar bara att den första tryckta dagstidningen kom ut år 1605, medan Historic-UK hävdar att det skedde år 1641 (<http://www.historic-uk.com/HistoryUK/England-History/HisroicNov.htm>). Skillnaderna mellan länderna är inte stora. Min hypotes är att det ändå förekommer skillnader mellan medierna på grund av deras olika syften och målgrupper (se avsnitt 1.2).

I den här undersökningen analyserar jag också de rapporterande verben, det vill säga verb av typen *säga*, *berätta* osv. Jag antar att variationen är större i romanen än i nyhetsartiklarna eftersom språket i romanen kanske är mer beskrivande och målande. Ytterligare jämför jag sättet att hänvisa till källan eller informanten i nyhetsartiklarna. Min hypotes är att det förekommer variation. Till exempel Hans Strand (1984a:111) fann i sin undersökning systematiska skillnader i morgon-, kvälls- och veckotidningarnas sätt att hänvisa till sina källor. Den undersökningen är nu cirka 20 år gammal, vilket kan betyda att situationen har förändrats under åren. Jag ska också jämföra mina resultat med Strands undersökningsresultat.

1.2 MATERIAL OCH METOD

Mitt material består av sju nyhetsartiklar ur Dagens Nyheter den 7 februari 2005, sju nyhetsartiklar ur Expressen den 2 juni 2007, sju nyhetsartiklar ur The Observer den 3 juni 2007, sju artiklar ur Svenska Dagbladets nättidning (*SvD.se*) från den 6 juni 2007 och 30 sidor ur Henning Mankells roman *Pyramiden* (2001). Mitt materialval baserar sig på att de två genrerna, prosa och tidningspråk, är ganska olika på grund av att deras ändamål skiljer sig från varandra. Det är intressant att ta reda på hur de skiljer sig från varandra och om skillnaderna är signifikativa eller inte, likaså är det intressant att få veta hur skribenter i så här olika genrer väljer sina metoder, samt att studera skälen till det. Avsikten med den här undersökningen är att också kartlägga skillnader mellan svenska och engelska tidningar, pappers- och nättidningar, samt morgon- och kvällstidningar.

Tidningen Dagens Nyheter har jag valt på basis av dess ställning som en uppskattad och saklig tidning. Dagens Nyheter karakteriserar sig själv som en tidning som ”slår vakt om objektivitet”. Den strävar också efter att vara den ledande och mest lästa dagstidningen i Sverige. (<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=602> .) Artiklarna ur Dagens Nyheter har jag analyserat tidigare i samband med min seminarieuppsats.

Valet av Expressen begrundar jag i dess karaktär som kvällstidning. Enligt Strands indelning hör Expressen till kvällspressen (Strand 1984b:6.) Expressen är en klassisk kvällstidning som framhäver ”människan, hennes berättelser, drömmar och dramer”. På Expressens nätsidor konstateras att tidningen vill undvika allt som ”gör tillvaron trång och tråkig”. (<http://www.expressen.se/omexpressen/1.55753> .)

Under den tid The Observer har existerat har tidningen ändrat karaktär och från att ha varit en ren skvallertidning övergått till att bli en mer saklig dagstidning, som vill vara den som leder och inte den som följer. Till The Observers karaktär hör ändå också en slags snokande sida

(http://www.guardian.co.uk/information/theobserver/story/0,,1038111,00.html#article_continue).

Svenska Dagbladet valde jag av samma skäl som Dagens Nyheter. Den är en seriös och uppskattad tidning och jag anser det viktigt att i den här undersökningen analysera en saklig nätupplaga för att få adekvata resultat.

Romanen *Pyramiden* är en ganska ny bok som kom ut år 2001. Jag har valt Henning Mankell eftersom han är en populär författare och hans stil är ganska fri och lättläst. Jag vill inte analysera någon svårbegriplig, filosofisk bok, utan stilnivåerna är på det här sättet både tidningsspråket och i romanspråket ganska likadana. Dagens Nyheter, Expressen, The Observer, SvD.se och *Pyramiden* är allmänspråkliga och avsedda för alla. För att läsa dem krävs inga speciella kunskaper av läsaren.

I min undersökning förenas både kvalitativ och kvantitativ analys, men största delen av analysarbetet består ändå av kvalitativ analys. Jag analyserar kvalitativt de olika typerna av talåtergivning, d.v.s. anföringstyperna (Liljestrand 1982:2). Utgångspunkten för undersökningen utgörs av Leech & Shorts (1981) modell, utvidgad av Londens (1989) mer omfattande analys av talakterna på svenska. I analysdelen förklarar och illustrerar jag de fem talakterna med exempel ur mitt material. Jag strävar efter att belysa det nuvarande läget om hur typerna används, vilka som har blivit mer etablerade och vilka som har blivit sällsynta specialfall.

Den kvantitativa delen av undersökningen består av en översikt över de rapporterade verben, samt en redogörelse för hur informationskällorna anges. Ytterligare räknar jag frekvensen av de olika talakterna i materialet för att få veta vilka typer är mest använda. I analysen använder jag förkortningarna DN, EXP, THO, SVD 1(3) (Dagens Nyheter, Expressen, The Observer, SvD.se, exempel 1, artikel 3) och PY 1(26) (*Pyramiden*, exempel 1, sidnummer).

1.3 DISPOSITION

I kapitel 1 klargör jag syftet med min undersökning och presenterar material och metod som jag använder i undersökningen. I kapitel 2 förklarar jag närmare den teoretiska bakgrunden till temat talåtergivning med hjälp av tidigare forskning. Om termerna i samband med talåtergivning råder det oenighet. I avsnitt 2.2 presenterar jag det nutida

läget och begrundar mitt val av termerna. Ytterligare redogör jag för den modell som jag anlitar i den här undersökningen och förklarar mer detaljerat de olika formerna av talåtergivning. Att fånga tal i skrift är inte en enkel uppgift, speciellt om man vill vara trogen mot det originella yttrandet. I avsnitt 2.4 utreder jag skillnader mellan det talade språket och den skriftliga kommunikationen och begrundar skriftspråkets möjlighet att återge tal. I avsnitt 2.5 ger jag ytterligare en kort översikt över nyhetsspråkets drag.

Kapitel 3–7 består av analysen av talåtergivningen i romanen respektive de olika tidningarna. Analysen får stöd av teorin, och talåtergivningen illustrerar jag med hjälp av autentiska exempel ur materialet. I kapitel 8 presenterar jag de vanligaste rapporterande verben och redogör för skillnader mellan de olika materialtyperna, samt analyserar verbens tempusformer. Det sista kapitlet i undersökningen utgörs av en kort analys av tidningarnas sätt att hänvisa till källan för materialet. Av intresse fäster jag också uppmärksamhet på den person som står som källa för att få veta om tidningarna oftare anlitar män eller kvinnor.

Till slut sammanfattar jag resultaten i kapitel 10 och jämför de olika materialtyperna med varandra. Ytterligare presenterar jag de viktigaste observationer jag kunnat få fram i undersökningen. I kapitel 11 begrundar jag forskningsprocessen och undersökningens betydelse.

2 TEORETISK BAKGRUND

Teoridelen i min undersökning utgörs av en översikt över tidigare forskning inom området och en genomgång av viktiga begrepp. Dessutom presenterar jag olika sätt att kategorisera begreppet talåtergivning och granskar termerna *tal* och *skrift* respektive nyhetsgenre. Teorin är huvudsakligen hämtad ur Londens (1989) och Leech & Shorts (1981) verk, men får stöd och komplettering i andra studier som mestadels handlar om tal i prosa (dialog, stil) och nyhetstexter.

2.1 TIDIGARE FORSKNING

Som Birger Liljestränd konstaterar har anföringstyperna i prosa undersökts relativt aktivt genom tiderna (1982:2–3). Det är ganska lätt att få tag i undersökningar som allmänt gäller talspråket i prosa, d.v.s. i romaner och noveller. Det finns till exempel relativt många undersökningar om författare och deras stil. De verk som närmare går in på temat talåtergivning är mestadels deskriptiva. Fokus ligger på den grammatiska beskrivningen av talakterna och praktiken hålls i bakgrunden. En undersökning som tar upp talåtergivningen både i prosa och nyhetsartiklar har jag inte funnit. Dessutom är största delen av undersökningarna som gäller nyhetsspråk ganska gamla, vilket leder till att jag i den här undersökningen är tvungen att huvudsakligen jämföra det nutida läget med Strands resultat från 1984. Men på det sättet är den nutida forskningssituationen ytterligare ett skäl till att talåtergivning speciellt i nyhetstexter är ett viktigt ämne att forska vidare i.

Anne-Marie Londens avhandling *Litterärt talspråk* (1989) är ett av de viktigaste och nyttigaste verken för mig. Undersökningen koncentrerar sig på den finlandssvenska författaren Runar Schildts berättarteknik med hänsyn till dialogen. Hon fäster uppmärksamhet på sådana saker som berättargestalten, narratologin och dialogens struktur, vid sidan om talåtergivningen. I kapitel 2 definierar hon termen narratologi och tar hänsyn till kommunikationssituationen, personerna och tiden. I kapitel 3 granskar hon berättargestalten i Schildts noveller; om berättaren är jag eller han/hon och hur berättaren refererar till sig själv eller säger någonting mitt emellan personernas tal. I kapitel 6 är huvudsyftet att presentera strukturen i dialogen. Kapitel 4 är det som jag har mest nytta av i min egen undersökning. Tills vidare är Londen den enda som tar upp alla de talakter som Leech och Short introducerar (1981). Londens definition är till och med mer detaljerad än Leech och Shorts modell som bara kort förklarar vad termerna betyder utan att ge några klara exempel. Londen nöjer sig inte bara med en sådan kort och kanske bristfällig analys utan hon tar också hänsyn till andra aspekter som antingen påverkar talsituationen eller talakterna. Hon nämner till exempel med hänvisning till Liljestränd (1983b:133–136) att ord och uttryck som bara medger att en talakt har hänt, utesluts om de står ensamma. Ytterligare presenterar hon de olika uttryck som har använts om talakterna (Londen 1989:96).

Birger Liljestrand kartlägger i *Tal i prosa 1: Forskningsöversikt* (1982) forskningsläget från 1918 till 1981 och introducerar kort och koncist teorin bakom talåtergivning. Liljestrand urskiljer två olika huvudformer i litterär framställning, nämligen *berättelse* och *dialog*. Även om dialogen och anföringstyperna också står i fokus, innehåller hans modell bara tre anföringstyper: direkt anföring, indirekt anföring och *dold anföring*, som kan ses som en motsvarighet till fri indirekt diskurs. Efter en kort presentation av teorin ger han en översikt av forskning som gjorts i Sverige och utomlands. Han presenterar en mängd olika forskare som har haft dialog i fokus under åren 1918–1981 och sammanfattar kort deras teoretiska utgångspunkter. I *Tal i prosa 2: Kommunikationen i C.J.L. Almquists novell Skällnora qvarn* (1983a) analyserar Liljestrand Almquists replikspråk i *Skällnora qvarn* och fäster också uppmärksamhet på para- och extralingvistisk kommunikation. Liljestrand kartlägger också i detta verk den direkta och indirekta anföringens former, men här introducerar han dessutom termen *anföringsreferat* som ungefärligt motsvarar Leech och Shorts (1981) *berättande referat av talakter* (se avsnitt 2.3). I *Tal i prosa: Om svenska författares anföringsteknik* (1983b) koncentrerar sig Liljestrand ännu noggrannare på direkt och indirekt anföring med hänsyn till både dold anföring och anföringsreferat. Ytterligare analyserar Liljestrand anföringsuttryck som omfattar till exempel para- och extralingvistiska signaler.

Hans Strand har för sin del inte undersökt tal i prosa utan tidningsspråk i verket *Nusvenskt tidningsspråk* (1984a). Han fäster mest uppmärksamhet på ordförrådet och ordklasserna i tidningsartiklarna i sitt material, som utgörs av fem morgontidningar, bl.a. Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet), sex veckotidningar och fyra kvällstidningar (t.ex. Expressen). Han jämför dessa tre olika medier och fastslår att morgontidningsreportagen har längre meningar och fler långa ord än de andra kategorierna (1984a:25–26). Den mest betydande delen för mig är i Strands undersökning kapitel fem där han tar upp anföringar. Ytterligare har anföringsverben ett eget avsnitt, som jag tar upp närmare i analysdelarna. Strand fäster också uppmärksamhet vid morgon-, kvälls- och veckotidningarnas sätt att hänvisa till källan eller informanten, som är den person som egentligen har sagt det som återges i artikeln. Strand bildar fem olika kategorier för mediernas sätt att presentera sina källor:

efternamn, förnamn, pronomen, annan personbetecknande källa och övrigt. Jag analyserar också källornas fördelning på olika kön i olika tidningar. (1984a:111–112.)

Reported Speech (utg. Janssen & van der Wurff 1996) presenterar och analyserar sättet att återge tal i olika språk. Svenskan har fått sin egen beskrivning i en artikel i samlingen av Harry Perridon. Artikeln är viktig eftersom otaliga andra skildringar av talåtergivningen bara nöjer sig med att använda den engelska traditionen som källa, medan Perridon kartlägger drag som är typiska just för svenskan. Perridon koncentrerar sig mestadels på direkt och indirekt anföring och hans artikel fungerar som ett teoretisk hjälpmedel. Värdefullt i Perridons presentation är hans påpekanden om de grammatiska förändringarna i indirekt anföring jämfört med direkt anföring. De deiktiska förändringarna i svenskan tas upp i detalj och dessutom diskuteras tempusformer och deras användning vid sidan av autentiska exempel ur skönlitterära verk.

2.2 OLIKA SÄTT ATT INDELA TALÅTERGIVNING

Talåtergivning har många olika namn, och det förekommer många olika teorier och sätt att indela de olika typerna att återge tal. Forskningen av talåtergivning har ett starkt fotfäste speciellt i engelsk forskningstradition, men mestadels handlar undersökningarna om skönlitterära verk. Studerar man dem blir det klart att fenomenet inte har ett enhetligt begrepps-system att basera sig på. Grammatiskt sett är talåtergivning ett mångsidigt tema, vilket man kan undersöka ur otaligt många synvinklar, från användningen av subjunktiv och tempusformer till deiktiska uttryck osv. Trots att talåtergivningen har undersökts flitigt är bilden av tvärlingvistiska egenskaper som gäller det här grammatiska fenomenet inte klar (Janssen & van der Wurff 1996:1–2).

Inom det vetenskapliga samfundet rådet det oenighet om vilka begrepp man borde använda. På engelska kan man hänvisa till *fri indirekt diskurs* med *free indirect speech/style/discourse*, *quasi-direct discourse*, *free semi-direct discourse*, *represented speech*, *semi-indirect style* (Janssen & van der Wurff 1996:3). I svenska undersökningar och grammatikor möter man *anföring*, *citats*, *diskurs* och *rapport*.

Harry Perridon koncentrerar sig mest på direkt och indirekt anföring i sin artikel *Reported Speech in Swedish* (Perridon 1996:165–167). Senare presenterar han termen *semi-direct speech* vilket i hans system motsvarar *fri direkt diskurs* i modellen formulerad av Leech och Short (1981), och inte *fri indirekt diskurs* som Janssen och van der Wurff (1996:3) förklarar. Sådana här avvikande tolkningar gör fenomenet svårt att gripa tag i, ifall det inte finns en klar teori att stödja sig på. I alla fall är indelningen den som jag i huvudsak är intresserad av. I sin artikel beskriver Perridon dock formerna inte de tre formerna särskilt klart, vilket leder till att läsaren inte vet hur han kategoriserar de former som Leech och Short (1981) och Londen (1989) ändå anser förtjäna en egen kategori, nämligen *berättande referat av talakter* och *fri indirekt diskurs*.

Strand (1984a) för sin del analyserar bara direkta anföringar i sin undersökning. Skälet till detta är att Strand antar direkta anföringar vara det viktigaste sättet att återge någons ord i nyhetsreportage. Dessutom är målsättningen så pass vid i hans undersökning att talåtergivningen inte får sig mer än sju sidor. Det intressanta med Strands val är att han använder termen *anföring*, vilket avviker från Londens (1989) sätt att använda ordet *diskurs*. *Norstedts stora svenska ordbok* (1986) definierar *anföring* som ”(i efterhand) återgivet yttrande ordagrant el. med egna ord”, medan *diskurs* bara förklaras vara ”samtal särsk. om visst ämne och av formellare slag”, vilket antyder att Norstedts inte känner till den här användningen i samband med anföring. På samma sätt beskriver *Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners* (2001) ordet *discourse*, skriftlig eller muntlig kommunikation. Londen (1989:95) har valt att överta de engelska termer som finns hos Leech och Short (1981) och ersätter ordet *speech* av *diskurs*.

Birger Liljestrand (1983a) kom i sin undersökning om C.J.L. Almquists berättarteknik till två huvudkategorier: direkt och indirekt anföring. Enligt Liljestrand är den direkta anföringen så dominerande i Almquists teknik att de andra varianterna nästan är marginella (Liljestrand 1983a:38). Liljestrands uppfattning om direkt anföring motsvarar å ena sidan den traditionella teorin, densamma som till exempel Strand (1984a) ansluter sig till. Å andra sidan följer Liljestrand inte den indelning som Leech och Short (1981) och Londen (1989) ser som den mest adekvata. Liljestrand fäster nämligen inte uppmärksamhet på de formella och tekniska kriterier, som enligt Leech och Short skiljer direkt diskurs från fri direkt diskurs. Ett exempel på Almquists

avvikelser från synvinkeln om den exaktare indelningen är användningen av anföringstecken. Ibland används anföringstecken, men om repliken står ensam på en rad har Almquist valt att inte använda anföringstecken. (Liljestrand 1983:39.) Enligt Leech och Short (1981) skulle detta stå för fri direkt diskurs.

Indirekt anföring indelas i Liljestrands undersökning i tre kategorier: anföringsreferat, indirekt anföring och dold anföring. Anföringsreferat motsvarar ganska tydligt Leech och Shorts berättande referat av talakter. Indirekt anföring däremot innehåller sådana exempel som enligt Leech och Shorts (1981) modell också skulle kunna klassificeras som berättande referat av talakter. Dold anföring finns i Liljestrands material bara en gång och även det exemplet är en kombination av dold anföring, anföringsreferat och direkt anföring. Dold anföring förmedlar enligt Liljestrand i hans exempel tankar men inte tal (Liljestrand 1983a:76–77.)

Hammarberg och Viberg (1976) nöjer sig med tre olika kategorier, av vilka direkt rapport och indirekt rapport (direct report, indirect report) får stå för huvudkategorierna. Dessa presenterar Hammarberg och Viberg grammatiskt traditionellt, eftersom avsikten med deras undersökning är att analysera talåtergivning i tio invandrarspråk för vilket de behöver skarpt avgränsade kategorier. Dessutom tar de upp formen *pseudo-rapport* (pseudo-report), som ser ut som indirekt diskurs i den mån den innehåller några kriterier för indirekt diskurs, nämligen en bisats i form av indirekt frågesats som styrs av ett verb som anger att någon har sagt någonting, till exempel: *He explained how the trap worked.* (Hammarberg & Viberg 1976:3.) Enligt Leech och Shorts (1981) modell skulle man kunna analysera detta som ett exempel på berättande referat av talakter.

Som vi ser här har forskaren till sitt förfogande en rad olika sätt att analysera talåtergivning. Många föredrar en lite grövre indelning med två eller tre olika kategorier medan till exempel Londen (1989) och Liljestrand (1983a) ändå finindelar sin analys för att mer detaljerat kunna presentera talåtergivningen. Användningen av termer är lika skiftande som antalet kategorier. Anföring tycks vara den mest använda varianten i svenska undersökningar. Även Liljestrand (1983a) tar ordet anföring i bruk i sin svenskspråkig sammanfattning. Ytterligare nämner han termen *rapporterat tal*, vilket inte har förekommit tidigare i min översikt över olika termer. I alla fall anser jag Leech

och Shorts (1981) och Londens (1989) modell vara mera ändamålsenliga för min undersökning.

2.3 VIKTIGA BEGREPP

I det här kapitlet ger jag en översikt av de viktiga begrepp som jag använder i min undersökning och nämner också några begrepp som anknyter till ämnet. Först och främst bör observeras att inte alla forskare har valt att använda en likadan begreppsapparat som finns hos Londen (1989) eller Leech och Short (1981). Till exempel Liljestrand nöjer sig med bara tre olika anföringstyper av vilka två motsvarar Londens *direkt diskurs* och *indirekt diskurs*, nämligen *direkt* och *indirekt anföring*. Den tredje typen i Liljestrands analys är *dold anföring*, självständig indirekt anföring (1982:1–2.). Hans Strand (1984a) tar bara upp två olika tekniker: *direkt* och *indirekt anföring*.

Trots att det finns flera olika sätt att indela talakter följer jag den indelning som finns hos Londen (1989) och Leech och Short (1981), eftersom den enligt min mening lämpar sig bäst för min undersökning. Mitt material är tämligen stort och därför vill jag analysera det enligt en mer omfattande modell. Den tredelade modell som finns hos Liljestrand anser jag inte tillräckligt mångsidig. Den skulle kanske passa bättre för ett mindre eller för ett betydligt större material.

Den modell som jag stödjer mig på är femdelad. Londen har valt att för Leech & Shorts engelska termer *direct* och *indirect speech*, *free direct speech*, *narrative report of speech acts* och *free indirect speech* (1981:318–325) använda följande termer:

- 1) Direkt diskurs
 - Jag skall resa till Patagonien i morgon, sade Lisa.
- 2) Indirekt diskurs
 - Lisa sade att hon skulle resa till Patagonien följande dag.
- 3) Fri direkt diskurs
 - Jag skall resa till Patagonien i morgon.
- 4) Berättande referat av talakter

– Lisa meddelade om sin förestående resa.

5) Fri indirekt diskurs

– Hon skulle resa till Patagonien i morgon.

(Enligt Londen 1989:94)

Londen (1989) har arrangerat formerna annorlunda än Leech och Short, men jag använder den ordning som Leech och Short (1981) har, eftersom jag anser att den går från de former som är lättare att uppmärksamma till de svårare formerna. På det sättet framstår saken klarare för först får man lära känna de bekantare och vanligare formerna och efter det övergå till de svårare formerna.

2.3.1 Direkt diskurs

Direkt och indirekt diskurs är de två kanske mest bekanta sätten att återge tal. Den väsentligaste semantiska skillnaden mellan direkt och indirekt diskurs är att när man använder direkt diskurs för att rapportera vad någon har sagt citerar man exakt och ordagrant de ord som talaren har använt, medan man i indirekt diskurs uttrycker det som har blivit sagt med egna ord. (Leech & Short 1981:318.) Londen hävdar ändå att det inte är så enkelt med exaktheten, och det som presenteras i form av direkt diskurs är sällan ett ordagrant citat av talarens ord (Londen 1989:129). Ett skäl kan vara att minnet inte alltid är så precist.

Direkt diskurs kan också till någon mån definieras grammatiskt. Den anförda satsen brukar avgränsas av stor bokstav och stort skiljetecken. Den kan också omges med citationstecken men ofta inleder man också med ett anföringstecken – som bör finnas först i ett stycke. (Andersson 1994:136.) Londen hävdar att den rapporterade delen och den rapporterande delen är två olika satser. Ytterligare konstaterar hon att fast den rapporterande delen anses som överordnad är alla inte villiga att kalla den rapporterade delen för underordnad. (1989:127-128.) Hon ger ett exempel på direkt diskurs:

– Jag skall resa till Patagonien i morgon, sade Lisa.

Exemplet består av ett anföringstecken (–) och en rapporterande (*sade Lisa*) och en rapporterad sats (*Jag skulle resa till Patagonien*).

Enligt Bell tjänstgör direkt diskurs för tre huvudsyften i nyhetstexter. För det första, direkt diskurs är talarens egna ord och därför uppfattad som fakta. För det andra: genom att använda talarens exakta ord kan journalisten friskriva sig ansvaret för ordens innehåll. Om talarens ord kan anses stilistiskt opassande eller om talaren använder stämplande ord, till exempel *nazist*, är journalisten inte ansvarig för dessa ord. För det tredje: direkt diskurs är tillsatt i texten för att ge mera färg. (1991:207-208.)

2.3.2 Indirekt diskurs

I indirekt diskurs rapporterar man talarens ord med sina egna ord. Den som återger tal har inte förbundit sig att återge orden exakt utan att förmedla innehållet. Då är det också svårt eller omöjligt att veta vilka ord eller uttryck som kommer från den ursprungliga talaren och vilka från den som rapporterar talarens ord. (Londen 1989:99.) Londens exempel:

Lisa sade att hon skulle resa till Patagonien.

Det är i förhållande till direkt diskurs som indirekt diskurs granskas. ”Man utgår från ett direkt citerat yttrande och ser vilka förändringar som är nödvändiga för att det skall förvandlas till indirekt diskurs.” (Londen 1989:98.) Som Londen konstaterar är det oftast nödvändigt att förändra några leder i det rapporterade yttrandet. I indirekt diskurs är man oftast tvungen att förändra pronomen, tempus och beskrivningar, m.a.o. deiktiska uttryck (uttryck som anknyter till talsituationen). (Andersson 1994:137.)

- 1 Det refererade yttrandet är styrt av ett anföringsverb, vilket tar sig uttryck i att anföringen är placerad i en bisats. Eventuella citationstecken tas bort och det refererade yttrandet blir beroende av det rapporterande verbet.
- 2 Beroendeförhållandet är vanligen märkt med *att*.
- 3 Pronomen i första och andra person övergår till tredje person.
- 4 Verbets tempusformer förskjuts ”bakåt”. Samma gäller för tidsadverbial (*i morgon* blir *följande dag* osv.).
- 5 Det ”nära” deiktiska adverbet *här* övergår till det mera distanserade *där*.

6 Rörelseverb förändras om nödvändigt (t.ex. *komma* -> *gå*).

(Leech & Short 1981:319; Londen 1989:98)

Här har jag bara tagit upp de syntaktiska och grammatiska aspekterna men som Leech och Short konstaterar finns det också andra drag i talet, både i indirekt och direkt diskurs, som man kan iakttä, till exempel prosodin och dialekten. Men oftast är det ganska svårt att ta hänsyn till sådana saker, speciellt i skrift, och därför använder man oftast narrativa beskrivningar (t.ex. sade han *ivrigt*). I några fall kan man märka huvudbetoningen med hjälp av kursiv: Jag ska vara *här...*). (Leech & Short 1981:321.)

I nyhetstexter föredras indirekt diskurs framför direkt diskurs eftersom journalisten när han använder indirekt diskurs står under kontroll av textens fokusering. Journalisten kan själv kombinera information och uttryck från olika delar av intervjun för att forma en enhetlig och intressant text. Sällan har talaren sagt någonting så kärnfullt att journalisten skulle kunna använda repliken till exempel i rubriken. (Bell 1991:209.)

2.3.3 Fri direkt diskurs

Direkt diskurs har två drag som visar berättarens närvaro, nämligen citationstecken och den rapporterande satsen. Men det är möjligt att utelämna båda och på det sättet producera en friare form, fri direkt diskurs. I fri direkt diskurs talar personerna åt läsaren mer direkt utan att ha berättaren som sitt medel att återge tal. I fri direkt diskurs behöver man inte lämna bort både citationstecken och den rapporterande satsen. Några författare börjar med direkt diskurs och sedan lämnar bort den rapporterande satsen och övergår till fri direkt diskurs. (Leech & Short 1981:322.)

PY 1(42):

- Vem ska bo här nu? frågade han.
- Jag har hört att det ska rivas.
- Du verkar inte bry dig särskilt mycket om det? Hur länge har du bott här egentligen?
- I 19 år. Mer än nog
- Man kan i alla fall inte beskylla dig för sentimentalitet. Är du klar över att det här faktiskt är mitt barndomshem?

I det här exemplet är den första repliken direkt diskurs med rapporterande satsen. Sedan övergår författaren till fri direkt diskurs och låter bli att nämna vem som talar. På grund av det här utdraget är det omöjligt att veta vem *han* är och vem han pratar med, och inte får man veta namnet på någon person heller.

2.3.4 Berättande referat av talakter

Berättande referat av talakter är en form som rapporterar att en eller flera talakter har ägt rum, men berättaren behöver inte återge själva yttrandet, d.v.s. vad som har sagts eller vad för ord som har uttalats. Bara en minimal del av berättelsen återges. (Leech och Short 1981:324.) Liljestrand använder uttrycket *anföringsreferat* för denna form som han definierar så här: ”en typ av indirekt anföring, där innehållet i yttrandet inte formuleras i bisats utan ingår i huvudsatsen i form av sägeverb som antingen står ensamt eller är utbyggt med olika bestämmningar” (1983b:133). Liljestrand konstaterar också att verb som enbart meddelar talakten utan att precisera innehållet inte bör räknas med. Sådana verb är till exempel *språka*, *växla ord* (1983b:134). Enligt Leech och Short kan sådana fall som till exempel inkluderar verbet *berätta* i samband med några preciserande ord räknas med. De ger ett exempel: *Mr D’Arcy - - - told them the history of his cold*. Vi får veta att en talakt har ägt rum men vi vet ingenting om personens ordval eller stil, men detta räknas som ett exempel på berättande referat av talakter på grund av dess sägeverb och preciseringar.

2.3.5 Fri indirekt diskurs

Fri indirekt diskurs är en form som finns mellan direkt diskurs och indirekt diskurs och anses som en friare form av den indirekta formen. Fri indirekt diskurs uttrycks typiskt så att den rapporterande satsen är utelämnad men tempusformer och deiktiska uttryck följer reglerna för indirekt diskurs (se 2.2.2). (Leech & Short 1981:325.) Med andra ord överensstämmer fri indirekt diskurs delvis med indirekt diskurs (tempusformer och deiktiska uttryck) och delvis med direkt diskurs på det sättet att den inte är underordnad ett anföringsuttryck (Londen 1989:105). Londens exempel:

Hon skulle resa till Patagonien i morgon.

Liljestrand kallar denna form dold anföring och ger ett exempel: *Hon var så gräsligt trött!* Exemplet har huvudsatsform utan anföringsuttryck vilket också enligt Londens (1989:94) och Leech och Shorts (1981:325) modell är vanligt, men tempus och pronomen överensstämmer med indirekt diskurs. Dessutom nämner Liljestrand (1982:1) att dold anföring ofta bevarar ”spontana uttryckssätt från den direkta anföringen.”

2.3.6 Om rapporterande verb

Bell nämner några verb som är frekventa i hans analys: *say, tell, according to, announce, declare, refuse, threaten, insist och denounce* (1991:206). Eftersom Bell är den som i min källlitteratur mest fäster uppmärksamhet på nyhetstexter antar jag att jag finner exempel på verb av dessa typer också i Dagens Nyheter eftersom nyhetsgenren i olika länder ändå antagligen innehåller likadana drag. I Svenska skrivregler (2000:37) nämns *säga, berätta, påstå, mena, hävda, slå fast, påpeka, anse, tycka, framhålla, poängtera, betona, vidhålla, invända, replikera, tillkännage, uppge, förklara och resonera* som vanliga anföringsverb och sådana antar jag också finna i mitt material. Strands material upptar *säger* som det mest frekventa verbet och verbformen i morgon-, kvälls- och veckotidningar. Dessutom konstaterar han att artiklarna i morgontidningarna har den mest varierande uppsättningen anföringsverb. I morgontidningarna förekommer oftast neutrala rapporterande anföringsverb som *menar, anser, heter det*. I kvälls- och veckotidningarna innehåller anföringsverb av mer ”personligt och emotionellt-expressivt slag som *skrattar, ler, vrålar osv*”. (Strand 1984a:109–110.)

Liljestrand (1983b:1) nämner att i prosa nöjer sig författarna inte med att enbart använda verb för att rapportera tal utan de använder också olika slags signaler, s.k. para- och extralingvistiska signaler, om hur replikerna yttras och hurdan kroppsspråk som används. Jag återkommer till para- och extralingvistiska signaler i mitt material.

2.4 TAL I SKRIFT

Anföring eller talåtergivning innebär redan enligt namnet att någon i tal eller skrift återger någon annans ord. I den här undersökningen koncentrerar jag mig på talåtergivning i skrift. Att återge tal i skrift är inte så enkelt eftersom skriftspråket skiljer sig ganska grundligt från talspråket. Talspråket lär sig nästan alla spontant och ungefär i

samma ålder som sina första symboliska kommunikationsmedel. Barnen behöver inte koncentrera sig så mycket på språkinläringen. Först har barnen andra sätt att föra vidare sina önskemål och behov: miner, gester, ljud och gråt, och hela tiden lär de sig använda tonfall, pauser, betoning och röststyrka för att ge vikt åt sitt meddelande. Men skriftspråket måste vi alla lära oss medvetet. Trots att vi har lärt oss ett effektivt system att uttrycka tankar och till och med känslotillstånd, räcker det inte till för skriften. Nu är man tvungen att börja tolka bokstäver och lära sig deras betydelse. I skriftlig kommunikation är man alltså tvungen att ta hänsyn till helt olika regler som man bör anpassa sig till för att vara en del av den skriftliga världen. Många lär sig uttrycka allt som de känner och vet med skickliga ordvändningar och hjälpmedel, till exempel styckeindelning och skiljetecken. (Se Svenska skrivregler 2002:11.) Speciellt när man återger någons ord i skrift bör man ha kännedom om alla de regler och sätt som finns för att återge situationen. Som läsare utgår man oftast från att direkta citat exakt återger vad som har yttrats till exempel i en intervju. Men hur vet man vad journalisten ville betona? Journalisten kan ju låta bli att berätta om ett leende, en viftning med handen, betonade ord osv. Risken är att läsaren förstår informantens ord på ett motsatt sätt.

Även om begreppet diskurs används för både muntlig och skriftlig kommunikation finns det ändå skillnader emellan dem som exempelvis kan sammanfattas i två faktorer: att skriva tar längre tid än att tala och att skribenten inte har någon kontakt med läsaren. (Renkema 1993:86.) En talare och en lyssnare är båda delar av en gemensam situation full av omedelbara reaktioner och icke-verbala signaler som parterna använder i en oplanerad talsituation som till och med innehåller andra drag typiska för talspråket. Tal är dynamiskt och ganska kontextberoende, vilket betyder att dess påverkan är omedelbar och vidare, kommunikationen är effektiv (Renberg 2004:15). Skriften är också mer detaljerad och grammatiskt komplicerad medan i talspråket ordföljden då och då är bruten och innehåller upprepningar som är en naturlig del av muntlig kommunikation. Upprepning kan fungera som ett medel för betoning, förtydligande, bekräftelse och en av dess viktigaste uppgifter är att hjälpa talaren hålla kvar ordet medan han får mera tid att tänka på ordvalet (Johnstone 1994:6). När man talar måste man således iaktta andra regler än när man skriver. Ett yttrande blir till när det kommer ur munnen och hörs av lyssnaren. Talaren vill oftast precisera någonting och nämner därför det som är viktigast först. Men mottagaren för sin del tenderar anse de sista orden

bära den viktigaste betydelsen. (Leech & Short 1981:231). När man skriver hinner man tänka på vad man vill betona och kanske skriva upp viktiga saker, medan talaren fungerar på basis av minnet och därför vill så snabbt som möjligt dela sina tankar. Texten blir inte tolkad förrän den är färdig och delas ut via något medium. (Landgren 2002:26.)

Hur sannolikt är det att journalisten tar till hänsyn allt detta vid en intervju? Vad är det han anser viktigast och vad vill informanten betona? Allting i mänsklig kommunikation handlar också om tolkning, olika världsåskådningar och sättet att uttrycka sig. Allt som omges av citattecken behöver inte vara hela sanningen och troligen innehåller direkta citat inte någons exakta ord med upprepningar och pauser. Detta bör man hålla i minnet när man läser, men ändå förstå att orsaken till reducerade repliker och bristen på talspråkliga ord kan bero på mediet och de regler som skriftspråket utsätts för (jfr Svenska skrivregler 2000:11).

2.5 NYHETSSPRÅK

Nyheter måste konstant vara med sin tid. Händelser och evenemang äger rum runt hela världen och de bör rapporteras åt folket så snabbt som möjligt. Tidsuppfattningen har förändrats avsevärt under de senaste decennierna i takt med teknologins ständigt nya genombrott. Därmed har också nyhetsförmedlingen varit tvungen att förvandla sig för att bemöta de nya utmaningarna. Under tiden har både layouten och språket fått genomgå mer eller mindre förändringar. Till exempel uppställningen av rubrikerna har påverkat layouten. Från den tidigare enradiga rubriken har man övergått till rubriker som varierar i utseende och satsar på att ge precisa upplysningar om artikelns innehåll. (Åkermalm 1972:39.) Rubrikerna är tidningens chans att sammanfatta information och oftast är de reducerade. Artiklarna utelämnas och skribenterna måste pruta på informationen de ger i rubriken. Till slut ger rubriken bara en översikt över händelsen i artikeln. (Bell 1991:178–186.)

Det skriftspråk som nu känns högtidligt har givit vika för ett närmande till ett vårdat talspråk i tidningarna. Framställningen i nyhetsartiklarna har blivit enklare. Skribenterna går rakt på sak och omskrivande krumelurer ersätts av direkta och exakta beskrivningar.

(Åkermalm 1972:40.) Speciellt i ingressen ska man satsa på att sammanfatta huvudpunkterna. Läsaren borde få ut så mycket som möjligt om vad artikeln innehåller på grund av ingressen. Ifall rubriken har lyckats väcka läsarens intresse, bestämmer man sig för att läsa eller inte läsa artikeln efter att ha läst ingressen. (Bell 1991:149.) Förändringarna i nyhetsspråket beror inte endast på ett närmande till talspråket, utan ordregistret har vidgats enormt speciellt på grund av teknologiska framsteg.

Nyheter kan indelas på olika sätt. Bells (1991:14–15) indelning består av hårda nyheter, specialartiklar, artiklar med ett speciellt tema och som sist rubriker, underrubriker, skribenternas namn osv. Hårda nyheter omfattar händelser som är tidsbundna; olyckor, konflikter, brott, händelser som ägt rum efter tidningens föregående nummer. Specialartiklar är för sin del de så kallade ”softa nyheter” som består av längre artiklar som exempelvis kartlägger bakgrunder, innehåller debattartiklar och framför allt beskriver fenomen som inte är tidsbundna. Artiklar med ett speciellt tema känner man oftast igen med hjälp av angivelser på sidorna: ekonomi, kultur, sport. Av dessa typer anses hårda nyheter utgöra kärnan av nyhetsförmedlingen och i hårda nyheter kan man finna stilen som är karakteristisk för en viss tidning. (Bell 1991:14–15.)

Ofta baserar sig artiklarna på utdrag ur utomstående nyhetsbyråer som förmedlar nyheter också till andra tidningar. Journalisten strävar sedan efter att åstadkomma en alldeles speciell artikel som skiljer sig från artiklarna i andra tidningar. (Bell 1991:185.) På artikelns nyhetsvärde verkar klarhet, korthet och färg och sådana resultat vill skribenterna uppnå (Bell 1991:160). Ytterligare kan intervjuer fungera som utgångspunkt som skribenten sedan bearbetar till en artikel.

Nyhetsspråket förändras med andra ord hela tiden och därmed antagligen också talåtergivningen i tidningarna. På grund av nyhetsspråkets betydelse för oss som läsare, anser jag det vara ett viktigt tema att undersöka.

3 ANALYS AV ROMANEN *PYRAMIDEN*

Som primärmaterial har jag Henning Mankells deckare *Pyramiden* (2001). Den här boken valde jag eftersom Henning Mankell är en av Sveriges populäraste författare och boken har kommit ut år 2001 så den är ganska ny. Som Liljestrand nämner har författaren två olika framställningsformer i sin disposition: berättelse och dialog och i vissa texter överväger den ena eller den andra. Ytterligare hävdar han att en modern prosatext ofta börjar direkt med replikväxling. I äldre texter dominerar berättelsen över replikerna i början och detta kan pågå på flera sidor. (Liljestrand 1982:1.) Men i *Pyramiden*, som ändå är en modern text, består de fyra första sidorna fullständigt av berättelse. Jag är inte säker på hur stor betydelse det har att boken berättar om Kurt Wallanders (huvudpersonen i Mankells deckarserie) liv före hans karriär som kriminalpolis. Läsarna har lärt känna Wallander som en medelålders kriminalpolis men nu återgår Mankell till Wallanders förflutna och därför krävs det kanske lite mera beskrivning.

I avsnitt 3.1 – 3.5 förklarar jag de olika sätten att återge yttranden med hjälp av autentiska exempel ur *Pyramiden*. I avsnitt 3.6 ger jag en kort översikt över de vanligaste rapporterade verben i romanen. I tabell 1. sammanfattas antalet talakter i *Pyramiden*.

Tabell 1. Antalet talakter i romanen och deras procentandel.

Talakterna	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	76	34
Indirekt diskurs	12	5
Fri direkt diskurs	113	51
Berättande referat av talakter	14	6
Fri indirekt diskurs	8	4
Sammanlagt	223	~100

Av tabell 1. framgår att fri direkt diskurs dominerar klart i romanen och direkt diskurs kommer på andra plats medan. Sammanlagt är dessa två former de som är mest frekventa i mitt material. I början av romanen dominerar berättelseformen och då föredrar författaren berättande referat av talakter som effektivt sammanfattar yttrandena.

När replikformen börjar ta över blir fri direkt diskurs den mest frekventa formen. Fri indirekt diskurs förekommer tämligen sällan och hälften av dessa åtta exempel på fri indirekt diskurs förekommer i berättelsedelen. Jag antar att olika författare har så olika stilar att man inte kan dra några vattentäta slutsatser om talakterna i prosatexter på en allmän nivå.

3.1 DIREKT DISKURS

Direkt diskurs är inte den form som förekommer oftast i *Pyramiden*, vilket på ett sätt är lite överraskande men naturligt, eftersom författaren ofta övergår till fri direkt diskurs när det gäller långa samtal. Liljestrands (1983b:14) konstaterar att ”den direkta anföringen fingerar autentiskt tal i direkt form” och tillägger att direkt diskurs är den mest frekventa anföringstypen i all skönlitterär text. I mitt material förekommer fri direkt diskurs betydligt oftare än indirekt diskurs. Att Liljestrands och mina resultat skiljer sig från varandra kan bero på att han delar anföringstyperna i tre kategorier: direkt, indirekt och dold anföring, vilket har nämnts tidigare, medan jag delar dem i fem typer enligt Londen (1989) och Leech & Short (1981). Liljestrands antagligen kategoriserar exempel på fri direkt diskurs som direkt diskurs, vilket förklarar dess dominerande status i hans material.

Liljestrands (1983b:14) hävdar att direkt diskurs erbjuder ”de största variationsmöjligheterna”. Å ena sidan stämmer detta. När författaren använder direkt diskurs kan han fritt återge personernas ”äkta” tal, men å andra sidan är direkt diskurs en ganska bunden form. Författaren är tvungen att hela tiden återge direkta ord och repliker medan t.ex. berättande referat tillåter en kortare beskrivning av yttranden. Dessutom är direkt diskurs ganska lätt att lägga märke till och känna igen.

PY 1 (25): – Jag kände honom knappt, sa Wallander.

I det här exemplet återger författaren Wallanders exakta ord och det rapporterade verbet är också med. Mankell har valt att använda anföringstecken och inte citattecken.

Omgivningen i exempel 1 är inte den enda där direkt diskurs förekommer i mitt material. Som Liljestrand (1982:1) konstaterar lägger författaren ofta till uppgifter om hur replikerna yttras i den rapporterade satsen.

PY 2 (18): – Varje anständig människa måste ta avstånd från det där kriget, sa fadern bestämt.

PY 3 (29): – Får jag fråga vem ni är? sa han onödigt bryskt.

I exempel 2 och 3 har författaren lagt till extra information om yttrandets stil och ton. Exempel 2 innehåller bara ett beskrivande adverb. I exempel 3 har författaren även fört in ordet *onödigt* som på ett sätt kritiserar eller analyserar talarens talesätt, vilket är ganska intressant eftersom författaren inte använder *jagberättaren*. Det låter som om Wallander, som yttrade denna replik, själv tänkte att det var onödigt bryskt sagt, men det är ändå berättaren som beskriver händelserna. Är det berättarens eller Wallanders åsikt? Ungefär en sjundedel av alla direkta anföringar innehåller uppgifter om hur replikerna yttras.

Oftast slutar replikerna inte efter det rapporterade verbet och punkten i den satsen utan talet fortsätter efter punkten.

PY 4 (25): – Jag är polis, sa Wallander. Kriminalassistent Kurt Wallander. Vill ni nu vara så vänlig och svara på min fråga om vem ni är och vad ni vill?

Enligt Londen (1989:137) skapar sådana här rapporterade satser mitt i repliken en pauseffekt, speciellt när den delen av det rapporterade yttrandet som står före det rapporterade verbet består av interjektion, tilltal el.dyl., liksom i det här exemplet när Wallander presenterar sig själv.

I nyhetsartiklar använder journalisterna ofta en förklarande mening före citatet och detta gäller också i *Pyramiden* på det sättet att i en kort sats före direkt diskurs har författaren lagt till något ord eller uttryck som berättar om yttrandets stil eller personernas mod.

PY 5 (40): Wallander såg förvånat på honom.

- Vad menar du med klart?

Liljestrand skriver att man med direkt diskurs kan skapa spänning och tempo ”genom att personerna får framträda direkt med egna ord och i situationer som känns igen i det verkliga livet”. Vidare konstaterar han att direkt diskurs är en objektiv teknik eftersom författaren ”träder tillbaka och låter personerna själva framträda med egna ord.”(Liljestrand 1983b:132.)

3.2 INDIREKT DISKURS

Indirekt diskurs förekommer väldigt sällan i *Pyramiden*, bara 5 procent av alla talakter representerar indirekt diskurs. Jämför man antalet indirekt diskurs med antalet fri indirekt diskurs som är den allra sällsyntaste formen, blir det klart att indirekt diskurs inte är en vanlig form. I *Pyramiden* är dialogen i direkt diskurs, och i den berättande delen använder författaren oftast antingen fri indirekt diskurs eller berättande referat. De exempel som finns i materialet följer de regler som givits för indirekt diskurs.

PY 6 (39): Wallander hade föreslagit att de skulle resa norrut och gå i fjällen.

Författaren har ändrat tempusformen till plusvampperfekt. Några deiktiska adverb finns inte i detta yttrande, och inte heller i de andra exemplen på indirekt diskurs. Konjunktionen *att* inleder den rapporterade satsen. Innehållet i det ursprungliga yttrandet formuleras här i en bisats, vilket är typiskt för indirekt diskurs, och den rapporterade satsen är beroende av ett rapporterande verb, *föreslå*. (Leech & Short 1981:319, Londen 1989:98.)

Liljestrand urskiljer fyra huvudkategorier som indirekt diskurs kan delas in i. Den första gruppen är ”indirekt anföring ej färgad av direkt anföring”, som är den vanligaste typen av direkt diskurs. I denna form ersätts de talspråkliga element som förekommer i det ursprungliga yttrandet. (Liljestrand 1983b:136.)

PY 7 (19): [...] poliskollegor [...] hade [...] frågat honom hur han kunde lyssna på sådan musik.

Om vi tänker oss en situation där några av Wallanders unga poliskollegor har varit på plats och kommenterat hans musikval, är det troligt att berättaren har utelämnat eller ersatt några talspråkliga element i det ursprungliga yttrandet.

Liljestrands (1983b:137) andra grupp består av ”indirekt anföring med citat från direkt anföring” men sådana exempel förekommer inte i mitt material. Den tredje gruppen är ”indirekt anföring färgad av direkt anföring” (Liljestrand 1983b:137).

PY 8 (14): [...], så hade hon huggit tillbaka och sagt att någon kommunist tänkte hon minnsann inte gifta sig med.

Här har författaren låtit Monas (det ursprungliga yttrandet) stil och beslutsamhet skina igenom, och troligen är *minsann* också hennes eget ord i detta sammanhang.

Liljestrands fjärde grupp heter ”indirekt anföring som övergår till direkt anföring (>> fri indirekt anföring)” (Liljestrand 1983b:137–138). Jag har inte funnit några exempel på detta i mitt material.

3.3 FRI DIREKT DISKURS

Fri direkt diskurs är den absolut största gruppen av talakterna i *Pyramiden*, vilket jag redan i början förväntade mig. Den tycks vara en form som är speciellt typisk för skönlitteratur. I *Pyramiden* har författaren utelämnat den rapporterande satsen. Citattecken förekommer inte i talåtergivning. Det är likaså typiskt för skönlitterära texter att man först hänvisar till källan och sedan övergår till fri direkt diskurs (Leech & Short 1981:322).

PY 9 (18): – Det är möjligt, svarade fadern. Men jag håller mig frisk och kry genom att sveltas mycket. Det borde du också göra.

– Man kan bara inte gå med vinterrock på sommaren.

- Då får du väl bli sjuk.
- Jag är ju aldrig sjuk?
- Inte än. Men det kommer.
- Har du sett hur du ser ut?
- Jag brukar inte ägna min tid åt att se på mig själv i spegeln.
- Du kan väl inte ha vintermössa i juni?
- Försök ta den av om du törs. Då kommer jag anmäla dig för misshandel. Jag antar för övrigt att du var med och slog på demonstranterna.

Den här diskussionen slutar med den sista repliken i exemplet ovan. Leech och Short (1981:322) konstaterar att med fri direkt diskurs kan författaren skapa en känsla av omedelbarhet. Personerna talar mera direkt utan att berättaren hela tiden anger talaren. På det här sättet kan man också öka känslan av fart i dialogen. I det här exempel är replikerna dessutom ganska korta, vilket ännu mer skapar känslan av fart och en snabb ordväxling mellan personerna (Liljestränd 1983b:132).

Enligt Liljestränd hör också fri direkt diskurs till direkt diskurs. Den är bara en form av direkt diskurs (1983b:16). Även om de två formerna inte skiljer sig så mycket från varandra anser jag det ändå viktigt att hålla dem isär, eftersom formen fri direkt diskurs klart har sin egen uppgift i talåtergivningen för att öka tempo och omedelbarhet, några gånger till och med skapa förvirring, då den rapporterade satsen (Leech&Short 1981:322).

3.4 BERÄTTANDE REFERAT AV TALAKTER

Berättande referat av talakter förekommer inte så ofta i *Pyramiden* om man jämför med fri direkt diskurs eller direkt diskurs, men jämför man antalet berättande referat med till exempel indirekt diskurs och fri indirekt diskurs, syns det klart att berättande referat ändå har en ganska viktig ställning i talåtergivningen. Berättande referat utgör bara sex procent av alla talakter i materialet men är ändå den tredje största formen. Intressant är att hälften (7 exempel) av alla berättande referat i *Pyramiden* förekommer i den berättande delen som omfattar ca fyra sidor och inte innehåller några repliker. Berättande referat av talakter ger bara en kortfattad version av det som har blivit sagt.

Återgivaren behöver inte använda exakta ord och innehållet kan också förändras lite under tiden.

PY 10 (14): Plötsligt en dag hade hon bara meddelat att det hela var över, att hon hittat en annan.

När Wallander tänker på detta är det troligt att han bara svagt minns vad kvinnan har sagt. Vi får veta att en talakt har ägt rum och vad den ungefär innehåller men det är allt. Författaren anser inte att det är viktigt för läsaren att veta mera om saken, inte åtminstone i det här skedet. Samma gäller för nästa exempel.

PY 11 (15): Det hade skett när Wallander några år tidigare kom hem och meddelade att han skulle bli polis.

Vi behöver inte veta Wallanders direkta ord. Texten skulle bli väldigt krånglig och överflödig om författaren alltid återgav personernas exakta ord. Liljestränd (1983b:134) nämner att sådana verb som bara meddelar att en talakt har ägt rum men inte preciserar innehållet bör uteslutas, men Leech och Short (1981:324) tar med också sådana fall som innehåller några preciserande ord, till exempel *Mr D'Arcy --- told them the history of his cold* duger enligt dem. Då faller också följande exempel väl in här.

PY 12 (22): Han återvände hastigt till sin egen lägenhet och ringde till polisen. Sa vem han var, en kollega, och berättade om det som hade hänt.

Detta exempel kan man jämföra med Leech och Shorts exempel ovan. Dessa är nämligen ganska likadana. Båda ger lite information, men berättar så pass mycket att läsaren vet vad det handlar om. I stället bör man utesluta nästa exempel.

PY 13 (21): De brukade hälsa och förde emellanåt något kort, intetsägande samtal när de råkade mötas i trappan, men ingenting mer.

Personerna brukade föra ett kort samtal men vi får inte veta precis vad saken gällde. Enligt Liljestränd (1983b:133–136) är detta inte berättande referat av talakter. Jag är

enig med Liljestränd om det eftersom berättaren här inte refererar yttrandet utan bara konstaterar att ett samtal har ägt rum, till och med flera gånger.

3.5 FRI INDIREKT DISKURS

Fri indirekt diskurs är snarare ett undantag än en regel, för formen uppträder bara åtta gånger i *Pyramiden*. Typiskt för fri indirekt diskurs är att den uttrycks så att den rapporterade satsen är utelämnad, men tempusformer och deiktiska uttryck följer reglerna för indirekt diskurs (se 2.2.2). (Leech & Short 1981:325.) Med andra ord överensstämmer fri indirekt diskurs delvis med indirekt diskurs (tempusformer och deiktiska uttryck) och delvis med direkt diskurs på det sättet att den inte är underordnad ett anföringsuttryck (Londen 1989:105).

PY 14 (13): Hon skulle träffa en väninna, de skulle kanske gå på Tivoli, men mest i klädaffärer.

I exempel 14 har den rapporterade satsen utelämnats, men tempusformen stämmer med indirekt diskurs och man kan, med andra ord, lätt tänka sig en eventuell rapporterad sats, till exempel med verbet *sade* ⇒ *hon sade att hon skulle träffa en väninna* osv.

Leech och Short (1981:325) konstaterar att fri indirekt diskurs ofta förekommer i samband med pronomina i tredje person, vilket också gäller exemplet ovan. I följande exempel är subjektet i tredje person, dock inte ett pronomen. Tempusformerna i exemplet överensstämmer också med indirekt diskurs.

PY 15 (13): Mona skulle komma tillbaka på kvällen.

3.6 RAPPORTERANDE VERB I PYRAMIDEN

Verbformen *säger* förekommer oftast i *Pyramiden*, men intressant nog är alla 47 belägg i formen *sa*. Enligt Språkbanken förekommer formen *sade* ”i högtidligare stil” (<http://g3.spraakdata.gu.se/saob>). Formen *sa* förekommer då tydligen i vardaglig kommunikation. De två näst vanligaste verben i *Pyramiden* är *svara* och *fråga*, båda

med 13 belägg. Å ena sidan är variationen av olika rapporterande verb inte särskilt stor i *Pyramiden*, eftersom det bara finns 19 olika rapporterande verb. Å andra sidan har författaren andra medel till sitt bruk. Han kan t.ex. lägga till uppgifter om hur replikerna har yttrats, d.v.s. *sa Wallander artigt*.

4 ANALYS AV *DAGENS NYHETER*

Som primärmaterial har jag sju artiklar ur Dagens Nyheter av den 7 februari 2005, som representerar olika teman. Tre av dem har *Sverige* som tema, en har *Stockholm*, en *ekonomi* och två *kultur* som tema. Jag har avsiktligt valt artiklar som behandlar olika ämnen för att få så mycket variation som möjligt i en och samma tidning. Dagens Nyheter representerar den svenska, seriösa och sakliga morgontidningen i den här undersökningen. I analysfasen räknar jag alla talakter och beskriver närmare deras användning och frekvens.

Tabell 2. Antalet talakter i nyhetsartiklarna och deras procentandel.

Talakt	Antalet talakter	~ %
Direkt diskurs	43	42
Indirekt diskurs	15	14
Fri direkt diskurs	26	25
Berättande referat av talakter	15	14
Fri indirekt diskurs	5	5
Sammanlagt	104	~100

Det är direkt diskurs som är den mest frekventa talakten i mitt material (se tabell 2). Det är inte överraskande för i tidningarna intervjuar man ofta någon expert på ämnet eller hänvisar till någons personliga åsikter. Min hypotes var att direkt och indirekt diskurs skulle förekomma ungefär lika ofta, men som framgår av tabell 2 kan jag fastslå att i mitt svenska material uppträder direkt diskurs betydligt oftare än indirekt diskurs, som egentligen tycks vara ganska sällsynt.

Fri direkt diskurs är det näst vanligaste sättet att återge tal i nyhetsartiklarna i Dagens Nyheter. Fri indirekt diskurs och berättande referat av talakter är relativt sällsynta i materialet.

4.1 DIREKT DISKURS

Som jag nämnde i föregående kapitel är direkt diskurs den form som dominerar i Dagens Nyheter. Också Strand (1984a:108) konstaterar att direkt diskurs är förhållandevis frekvent i nyhetsreportage. Oftast följer direkt diskurs den modell som Londen (1989:94) ger i sin bok (se 2.2.1) med anföringstecken och anföringsverb men utan citattecken.

DN 1 (2): – Går de här förslagen igenom är det en helomvändning i svensk vapenexportpolitik, säger Frida Blom, ordförande i Svenska freds- och skiljedomsföreningen.

Typiskt för de svenska artiklarna är att det rapporterande verbet oftast står i presensform såsom *säger* i exemplet ovan. Enligt Londen (1989) och Leech och Short (1981) ska verbet i direkt diskurs stå i preteritum (se kapitel 2.2). Presensformen i nyhetstexterna kan bero på att genren ändå skiljer sig från prosa; om journalisten hade skrivit *sade* i stället för *säger* skulle artikeln på ett sätt förlora en del av sin flytande och läsarvänliga stil. Man får också känslan av att samtalet mellan journalisten och talaren har ägt rum för en kort tid sedan, inte för till exempel några veckor sedan. Bloms ord låter mera trovärdiga när verbet är i presensform. Strand (1984a:108) ger också exempel på ett typiskt direkt citat som förekommer i hans material av svenska morgon-, vecko- och kvällstidningar som ser ut som exemplet ur Dagens Nyheter, vilket också tyder på att man använder presens i nyhetsartiklar.

Jag är inte så bekant med de svenska nyhetsreportagen, och inte med de finska heller för den delen, men avsaknaden av citattecken väcker mitt intresse. Varför lämnar man bort citattecken? Kan man ändå lita på att orden verkligen är talarens exakta ord? Själv kan jag inte ge ett absolut eller riktigt svar, men jag antar att bortlämnade citationstecken inte minskar sanningsvärdet. Det tycks rentav vara mycket vanligt att inte använda citattecken.

Oftast är journalisten tvungen att omskriva intervjun eftersom människor inte brukar tala så klart och koncist som de verkar göra i nyhetsartiklarna.

DN 2 (5): – Om man vill förändra villkoren för de anställda måste man involvera fabriksledningen i förändringsarbetet, säger han.

Troligen har talaren i exempel 2 yttrat några ord två gånger eller börjat en ny mening när en annan ännu är på gång, vilket bara är naturligt, och då behöver journalisten bara skriva om eller redigera några delar av intervjuer. Talaren har sannolikt också använt talspråk vilket inte uttrycks i artikeln (jfr *Svenska skrivregler* 2002:35).

I artiklarna förekommer citattecken bara några gånger och med olika betydelser.

DN 3 (1): ”Vi får ta hand om patienter med akuta försämringar, krisreaktioner och till och med suicidförsök”, skriver de.

I det här exemplet är citatet ur en skriven text och har därför satts inom i citattecken. I ett annat exempel finns citattecknen i en rubrik.

DN 4 (2): ”Inga garantier till vissa länder att få köpa vapen”

Någon har sagt så här. Vem det är kommer fram senare i texten, men det får man inte veta om man bara läser det här citatet. Det kan inte förnekas att det här sättet kan locka läsare, eftersom yttrandets innehåll tydligen är av ett visst informations- och intressevärde och dessutom har någon verkligen sagt så. Som Bell(1991:209) hävdar händer det ganska sällan att någon har sagt någonting så slående att man kan använda det i rubriken eller i texten över huvud taget.

4.2 INDIREKT DISKURS

Strand (1984a:107) skriver att morgontidningarna ganska mycket utnyttjar indirekt diskurs, vilket dock inte gäller i mitt material där indirekt diskurs delar tredje plats med berättande referat av talakter. Detta kan för det första bero på att Strand har haft flera

olika morgontidningar med i sin analys medan jag bara har haft en. För det andra är det också möjligt att stilen i Dagens Nyheter avsevärt har förändrats under tjugo år. Jag har märkt att olika journalister har olika stilar, till exempel indirekt diskurs förekommer oftast i artikeln ”*Inga garantier till vissa länder att få köpa vapen*”, men i artiklarna *Underkända sjukintyg oroar läkare* och *Läsa in ljudböcker är ett krävande hantverk* förekommer inte alls indirekt diskurs (för tabeller om talakter i varje artikel, se bilaga 1).

Så som i direkt diskurs föredras presensformer också i indirekt diskurs, både i den rapporterade delen och i den rapporterande delen, vilket kan bero på att journalisten vill öka känslan av omedelbarhet (Bell 1991:210).

DN 5 (4): Hon understryker att det inte bara handlar om att fråga sig vad som är fel utan också varför det är fel.

I exemplet ovan följer indirekt diskurs i stort sett de regler som jag nämner i kapitel 2.2.2 utom vad gäller tempus. Här har vi en rapporterande del: *Hon understryker* och konjunktionen *att*. Presensformen föredras i svenska nyhetsartiklarna och inte preteritum som enligt Leech och Short hör till indirekt diskurs (1981:319). Den rapporterade delen börjar med orden *det inte bara handlar om...* Journalisten har bara förbundit sig att återge yttrandets innehåll, inte dess exakta form. Det är möjligt, och troligt, att några delar har utelämnats eller till och med förändrats lite. Som Bell (1991:219) hävdar är journalisten i kontroll när han/hon återger tal med hjälp av indirekt diskurs, det vill säga att han kan redigera yttrandet och inte behöver återge talarens exakta ord.

Det finns också några oklara fall i mitt material som är problematiska att analysera eftersom min referenslitteratur inte hjälper så mycket. Följande exempel är ett av de fall där jag inte är säker på om det representerar direkt eller indirekt diskurs.

DN 6 (4): Om man ska kunna förbättra arbetsvillkoren i Kina gäller det att få med sig fabrikscheferna på tåget. Det menar Ingrid Schullström, chef för sociala frågor på H & M.

Utdraget gör det klart att Ingrid Schullström har sagt någonting åt det här hållet men om dessa är hennes exakta ord får läsaren inte veta. Hon menar det men har hon sagt just på det här sättet. Å ena sidan skulle jag själv anta att detta är ett exempel på en avvikande form av indirekt diskurs, eftersom journalisten i fråga om direkt diskurs skulle ha kunnat nöja sig med att ersätta punkten med ett kommatecken och utelämna *det* med resultatet ...*på tåget, menar Ingrid Schullström...* Å andra sidan låter ord och uttryck som används i repliken ursprungliga, t.ex. *få med sig fabrikscheferna på tåget*. Men orden kan också bara vara delar av Schullströms tal, som journalisten har valt att ta med i repliken på grund av deras stil eller ton.

4.3 FRI DIREKT DISKURS

Fri direkt diskurs representerar med 25 procent den näst största gruppen i mitt material. Jag tycker att det är lite överraskande, eftersom jag antog att direkt och indirekt diskurs skulle vara de mest frekventa formerna i nyhetsartiklar som ofta baserar sig på någons ord eller åsikter. Fri direkt diskurs är en friare form av direkt diskurs och kan produceras genom att de eventuella citationstecknen och den rapporterade satsen utelämnas så att en känsla av omedelbarhet i personernas tal skapas (Leech&Short 1981:322). Jag antar att det i skönlitteratur tjänar avsikten att skapa omedelbarhet. I nyhetsartiklar kan det vara smidigare att utelämna källhänvisningen i några fall när man anlitar en och samma källa. Då behöver skribenten inte nämna källan hela tiden.

DN 7 (6): – Jag tänker inte sitta kvar om den nuvarande ordföranden blir kvar.

Ofta har samma person talat tidigare i artikeln. I det här fallet finns det en liten förklarande mening före repliken: *Däremot är det sannolikt att även han väljer att lämna styrelsen*, som egentligen representerar berättande referat av talakter. Fred Wennerholm, som har yttrat exempelrepliken, har tydligen sagt så och journalisten har omskrivit det som en referat av hans ord, men har också fört in Wennerholms direkta ord i artikeln (d.v.s. exempel 7). Sådana fall förekommer ofta i artiklarna, speciellt i artikeln *"Inga garantier till vissa länder att få köpa vapen"* där antalet konstruktioner av typen fri direkt diskurs är det största i materialet.

DN 8 (2): – Vi vill inte se en liberalisering utan vi ska fortsätta att ha en restriktiv syn på vapenexporten.

Strand (1984a:108) tar endast upp direkta anföringar och han behandlar fri direkt diskurs som ett exempel på ”en bestämd typ av direkta anföringar”. Fri direkt diskurs är bara en form av direkt diskurs som saknar anföringsverb och utsatt källa. Ytterligare konstaterar han att ca hälften av alla direkta anföringar i morgontidningarna är försedda med källa och anföringsverb (Strand 1984a:108). Om jag räknar alla fall som är direkta enligt Strand blir summan 69, av vilka 43 representerar direkt diskurs och alltså är försedda med källa och anföringsverb. Andelen fall av direkt diskurs är 62 procent som är lite mera än hälften. Det stämmer ungefär med Strands resultat. Det bör fortfarande observeras att Strands material är över tjugo år gammalt.

4.4 BERÄTTANDE REFERAT AV TALAKTER

Berättande referat av talakter är den form som med 14 procent delar tredje plats med indirekt diskurs. Till formen är berättande referat inte så tydligt och strängt definierat som de ovannämnda formerna. Till exempel Leech och Short definierar berättande referat som en form som är mera indirekt än indirekt diskurs och som bara rapporterar att en talakt har ägt rum. Berättaren, här journalisten, behöver inte förbinda sig att återge exakt vad som har sagts, och behöver inte använda de exakta orden. (Leech & Short 1981:323.)

DN 9 (3): Gerlesborgsskolan erbjöd sig att bidra till kostnaderna.

En talakt har tydligen ägt rum i exempel 9, men vi vet inte exakt vem som har sagt något eller till vem eller vad för ord som har använts. Någon representant för Gerlesborgsskolan har meddelat skolans åsikt i något ekonomiskt ärende. I mitt material förekommer ofta berättande referat i samband med fri direkt diskurs, vilket jag också kunde konstatera i föregående kapitel.

DN 10 (5): Den tidigare modellen – att svartlista fabriken – ger Sasja Beslik inte mycket för.

Sasja Beslik har yttrat sin åsikt om saken och journalisten har här i korthet återgett vad han sagt. I artikeln följs exempel 10 av Besliks direkta replik där han fortsätter med detta tema. Han har tydligen talat ganska mycket om ämnet, men journalisten har valt att enbart låta den delen av hans prat som nu är i direkt diskurs förekomma som sådan i artikeln. Början av hans tal har journalisten refererat som framgång av exempel 10.

4.5 FRI INDIREKT DISKURS

Fri indirekt diskurs förekommer relativt sällan i mitt material, bara fem gånger. Fri indirekt diskurs är en form som inte är en exakt återgivning av det ursprungliga yttrandet, men samtidigt är den mera än bara en indirekt återgivning av det ursprungliga yttrandet. I fri indirekt diskurs kan man finna drag som uttrycker den citerade talarens ordval, till exempel dialektala ord, några speciella uttryckssätt.

DN 11 (4): Tord Ahlberg, chef för trafikpolisen, berättar om en toppnotering på en 30-sträcka i länet: på Hemvärnsgatan i Solna registrerade polisens laserinstrument häpnadsväckande 99 km/ tim i ett område med såväl skola som dagis.

Exemplet är inte tillräckligt direkt för att vara direkt diskurs eftersom journalisten här återger talarens ord, men exemplet fyller inte de kriterier som sätts för indirekt diskurs (se kapitel 2.2.2). Konjunktionen *att* och den rapporterande satsen saknas, för *berättar om* kan inte fungera som rapporterande sats, eftersom i det här fallet den delen av satsen som står före verbuttrycket *berättar om* (*Tord Ahlberg, chef för trafikpolisen*) och den delen som står efter verbet (*en toppnotering på...*) hör till samma sats. I indirekt diskurs är anföringen placerad i en bisats (Londen 1989:98). Dessutom ingår det drag i exemplet som kan anses komma från den ursprungliga talaren, d.v.s. Tord Ahlberg. *Häpnadsväckande* och *toppnotering* är ganska talspråkliga uttryck eller åtminstone förmedlar de den varierande och fria stil som Ahlberg troligen har använt.

5 ANALYS AV NYHETSARTIKLARN I *THE OBSERVER*

Analysen av den engelska tidningen The Observer omfattar på samma sätt som Dagens Nyheter sju artiklar som alla upptas under huvudrubriken *News*. Ur The Observer valde jag dessa artiklar på grund av tidningens profil som å ena sidan seriös, saklig tidning och å andra sidan snokande skvallertidning. Syftet med undersökningen är att jämföra de olika formerna i svenska och engelska tidningar och därför tog jag enbart nyhetsartiklarna med och uteslöt alla underhållningsartiklar, eftersom det är mer berättigat att dra slutsatser om tidningarnas stil i fråga om att återge tal i nyhetsartiklar. Jag antar att stilen i underhållningsartiklar och i till exempel insändare eller debattartiklar är friare, eftersom deras syfte inte är att informera utan väcka tankar.

Medellängden på artiklarna i The Observer är ungefär lika lång som i Dagens Nyheter, cirka 550 ord, vilket möjligen är ett uttryck för tidningarnas likartade mål att förmedla nyheter tillräckligt grundligt men ändå koncist. Jag beskriver närmare den engelska nyhetsskrivningens likheter och olikheter med den svenska nyhetsförmedlingen i följande kapitel.

Tabell 3. Antalet talakter i nyhetsartiklarna och deras procentandel i The Observer.

Talakt	Antalet talakter	~ %
Direkt diskurs	32	31
Indirekt diskurs	32	31
Fri direkt diskurs	14	14
Berättande referat av talakter	24	23
Fri indirekt diskurs	1	1
Sammanlagt	103	~100

Av tabell 3 framgår att antalet talakter är nästan samma i The Observer (103, se tabell 3 ovan) som i Dagens Nyheter (104), men indelningen följer helt andra linjer. I Dagens Nyheter dominerar direkt diskurs alldeles klart, medan i det engelska materialet direkt diskurs och indirekt diskurs intar första platsen med 31 procent. Det betyder att över hälften (62%) av alla belägg på talåtergivning består av antingen direkt diskurs eller indirekt diskurs. Som jag redan nämnde konstaterar Strand (1984a:108) att direkt diskurs är ganska vanlig i nyhetstexter medan Bell (1991:209) hävdar att direkt diskurs

snarast är ett undantag än en regel i nyhetsartiklar. Enligt Bell (1991:209) föredrar journalisterna indirekt diskurs, något som inte syns i mitt material. Naturligtvis är det klart påfallande att skribenterna i *The Observer* anser indirekt diskurs som ett effektivt sätt att återge yttranden, men lika klart ser man att direkt diskurs inte bara är ett undantag. Mina avvikande resultat kan givetvis bero på olika omständigheter; antalet belägg, tidningen, tiden. Ändå är det intressant att den svenska nyhetsförmedlingen skiljer sig så här mycket från den engelska.

5.1 DIREKT DISKURS

Direkt diskurs i det engelska materialet avviker till sin form från de svenska artiklarna. Londens (1989:108) beskrivning på direkt diskurs stämmer med stilen i artiklarna i *Dagens Nyheter*, men inte med de engelska artiklarna som för sin del mestadels följer de regler som engelskspråkiga grammatikverk ger. Enligt Leech och Svartvik (1994:132) har skribenterna till exempel två olika sätt att återge tal till sitt förfogande, indirekt diskurs med *that*-fras eller direkt diskurs med citattecknen. På samma sätt definierar både Leech och Short (1981:319) och Coulmas (1984:2) direkt diskurs.

THO 1 (3): ‘So much for his talk of rewarding trust in politics,’ said Nick Clegg, home affairs spokesman for the Liberal Democrats.

Exempel 1 är ett typiskt kort belägg på direkt diskurs i materialet. Citattecknen används alltid runt direkt diskurs och över huvud taget skiljer sig också citatteckenskonventionen i svenskan och engelskan. I *The Observer* markerar de enkla citattecknen direkt diskurs och på samma sätt råder Leech och Svartvik (1994:132) i sin grammatik. Använder man citattecken i den svenska tidningen väljer man dubla citattecken kring uttrycket. Annars följer direkt diskurs i den engelska tidningen striktare de regler som nämns av Leech och Short (1981:319). Oftast står det rapporterande verbet i preteritum *said*, i motsats till *Dagens Nyheter*s *säger* (närmare om rapporterande verb, se kapitel 8). Personliga pronomina och andra deiktiska uttryck står i den oförändrade formen: *this*, *here* i stället för de bakåtskjutade *that*, *there* i indirekt diskurs (Leech och Svartvik 1994:133).

THO 2 (5): ‘This always made me stronger’, he said.

I exempel 2 har journalisten låtit informantens ord öka känslan av att han verkligen har blivit intervjuad. För första gången får informantens egna ord tränga igenom den förklarande text som redogör för månader som informanten har suttit i fångenskap på grund av sina politiska åsikter. Det deiktiska pronomenet *this* är oförändrat i texten så som också det personliga pronomenet *I*.

Bell (1991:160) talar om tre olika faktorer som påverkar nyhetsartikelns nyhetsvärde: klarhet, korthet och färg. Som jag tidigare nämnde kan journalisten göra artikeln färggrannare eller trovärdigare genom att ta med informantens egna ord. Ytterligare ger direkta citat journalisten chansen att rentvå sig i fråga om inkorrekta uttryck. (Bell 1991:208–209.) I *The Observer* har skribenterna varit tämligen aktiva i att låta informanternas egna ord öka nyhetsvärdet och samtidigt undvika eget ansvar.

THO 3 (7): ‘David looks a bit thick,’ said one frontbencher.

Källan här är till och med anonym. Till informanten hänvisas med ord som *one frontbencher* och därför kan ingen veta vem som har sagt så. Frågan är bara om citat av detta slag verkligen ökar nyhetsvärdet.

I *The Observer* förekommer också direkta citat som naturligtvis har citattecken men egentligen inte är likadana som exemplen 1–3. Några belägg på direkt diskurs känns som en form mellan direkt och indirekt diskurs. De börjar oftast som indirekt diskurs men är ändå direkta citat med citattecken.

THO 4 (4): Former foreign correspondent Martin Bell said: ‘The BBC is its own worst enemy [...] . But I am a defender of the BBC’s independence and once that is under threat it’s in trouble.’

Efter verbet *said* förväntar man sig se ordet *that*, men i stället har journalisten valt kolon. Tydligt har informantens ord varit av sådant värde att journalisten har velat återge dem med direkt diskurs, men samtidigt har informantens namn också varit viktigt och ställts i början, vilket leder till att kolontecken skall användas (Svenska skrivregler

2000:154). (Leech & Short 1981:231.) Typiskt för nyhetsartiklar är att förkortade verbformer (*don't, haven't* osv.) inte existerar utom i direkta citat som i exempel 4, *it's* (Bell 1991:208). Trots att man oftast inte ser talspråkliga former eller exakt återgivna ord i direkta citat bevarar journalisterna förkortade verbformer som till exempel *we've* i exempel 5.

THO 5 (6): 'I think it is very important that we stick with the framework we've got,' the International Development Secretary, Hilary Benn, told The Observer.

Då och då hänvisar informanten till någon annans ord eller uttryck i sitt direkt återgivna tal. Londen (1989:150) tar upp inbäddad direkt diskurs, där talaren citerar någon annans ord. Ofta markeras detta med *A* sade. Exempel 6 ur The Observer representerar inte egentligen direkt diskurs utan snarast berättande referat av talakter. Londen nämner också att skribenten inte behöver använda just direkt diskurs, utan ett citat inom en återgiven diskurs kan vara till exempel indirekt diskurs. (Londen 1989:150.)

THO 6 (3): 'In the government's view, disclosure would seriously undermine the effectiveness of the gateway process, as confidentiality is essential to the process,' an OGC spokesman said.

Här återges informantens tal i form av direkt diskurs, men samtidigt hänvisar han till någonting som han troligen hört. Det som han återger i tidningen är antagligen inte någons exakta ord utan något slags sammanfattning av regeringens åsikter. Journalisten har lyckats väcka intresse med en direkt citat av någon som vågar kritisera regeringens åsikter och till och med nämna dem.

5.2 INDIREKT DISKURS

Indirekt diskurs förekommer i The Observer lika ofta som direkt diskurs. Cirka en tredjedel av all talåtergivning består av indirekt diskurs, som enligt Bell är den form som tidningarna föredrar (1991:209). I Dagens Nyheter följer indirekt diskurs inte alltid de regler som definieras av Leech och Short (1981:319); (se kapitel 2.3.2). Till exempel

tempusformen står i presens i Dagens Nyheter. I motsats till den svenska tidningen är The Observer noggrannare när det gäller indirekt diskurs och dess regler.

THO 7 (2): Hibberd, who has two sons, said that children who wanted to work hard would often surround themselves with friends who encouraged that.

För det första står det rapporterade verbet *said* i preteritum, vilket indikerar att talsituationen i fråga har ägt rum någon gång i det förflutna. För det andra är citattecknen borttagna och den rapporterade satsen blir underordnad den rapporterade satsen med hjälp av konjunktionen *that*. För det tredje har tempusformen förskjutits bakåt till preteritum: *wanted*, *would surround* och *encouraged*. Dessutom har journalisten förändrat det deiktiska uttrycket *this* till *that*. Det är intressant att märka hur indirekt diskurs i den engelska tidningen skiljer sig från den svenska Dagens Nyheter som föredrar lite friare stil med presensformen, men inte heller i The Observer företräder alla exempel den här regelrätta typen.

Konjunktionen *that* kan utelämnas om den inte är subjekt i satsen (Leech & Svartvik 1994:312). I cirka hälften (15 av 32) av alla belägg på indirekt diskurs i The Observer har journalisten valt att utelämna *that*.

THO 8 (1): One pupil at Downe House school, near Newbury, said there were so many objections when teachers blocked Bebo that they ended up letting them use it.

Efter det rapporterade verbet *said* börjar den rapporterade delen genast utan konjunktionen *that* emellan. Annars representerar exemplet ganska tydligt den regelrätta typen av indirekt diskurs. Ofta använder skribenterna i The Observer preteritumformen av det rapporterade verbet i stället för presens som är vanligt i Dagens Nyheter, men då och då förekommer presensformen också i The Observer.

THO 9 (3): The Office of Government Commerce (OGC), the Treasury department responsible for ensuring that taxpayers get value for money, says it is not

in the public interest to publish two of its early assessments evaluating the government's ID cards scheme.

Till följd av presensformen i det rapporterande verbet är den rapporterade satsen också i presens: *is*. Coulmas (1984:15) hävdar att det inte är nödvändigt att förskjuta tempusformen. I exempel 9 väcker presensformen känslan av att OGC fortfarande är av den åsikten. Preteritum i stället skulle möjligen bidra till att läsaren antog att någon representant för OGC bara yttrade dessa ord en gång i en intervju.

Det finns också exempel som skiljer sig från indirekt diskurs när det gäller tempus, men som i andra avseenden liknar den. Det gäller ett fåtal exempel som står i futurum.

THO 10 (6): Blair will meet Angela Merkel, [...] in Berlin today and will tell her that the G8 should be encouraged by Bush's speech, as it is the President's most serious intervention on climate change.

Det rapporterande verbet i exempel 10 är ett vanligt berättande verb som ofta förekommer i både direkt och indirekt diskurs. Exemplet innefattar den rapporterade satsen och till och med konjunktionen *that*, men allt det här har ännu inte ägt rum. Det är någonting som händer senare under den dagen. Ändå måste någon ha berättat om Blairs avsikter i offentligheten eftersom journalisten anser sig veta vad som kommer att sägas. Läsaren får dock inte veta vem som har berättat om mötet för journalisten.

Trots att direkt diskurs utan tvivel är det effektivaste sättet att återge informantens exakta ord kan man också låta viktiga yttranden ingå i indirekt diskurs med hjälp av citattecken.

THO 11 (7): One fundraiser admitted that the row had 'done damage' among party members, at least some of whom might be feeling like leaving.

Journalisten ville antagligen ta med dessa exakta ord *done damage*, men ändå inte förbinda sig till att återge hela yttrandet ordagrant. Som Bell (1991:209) konstaterar,

säger informanten sällan någonting som utan formulering är tillräckligt koncist, men med hjälp av ett citat i indirekt diskurs når man effekten lättare.

5.3 FRI DIREKT DISKURS

Fri direkt diskurs förekommer tämligen sällan i The Observer om man jämför procentantal med Dagens Nyheter. Ett typiskt fall av fri direkt diskurs i den engelska tidningen följer strax efter ett citat med källhänvisning. Huvudsakligen är de belägg på fri direkt diskurs som finns i The Observer tydliga och regelrätta. Medan Dagens Nyheter föredrar en form utan den rapporterade satsen, men med ett anföringstecken har The Observer valt formen utan det rapporterade verbet men med citattecken. Fri direkt diskurs åstadkoms genom att man antingen utelämnar citattecknen eller det rapporterade verbet (Leech & Short 1981:322). I både den svenska och den engelska tidningen förekommer alltså fri direkt diskurs utan det rapporterade verbet (se exempel 12).

THO12 (6): 'I think that is very clear.'

I The Observer fungerar fri direkt diskurs på samma sätt som jag också nämnde i avsnitt 2.3.3. I fall det i artikeln många gånger hänvisas till en och samma informant är det smidigare att utelämnas informantens namn i stället för att upprepa det hela tiden. I The Observer ser den mest frekventa kontexten för fri direkt diskurs ut som i exempel 13 nedan vilket utgör ett eget stycke i artikeln.

THO 13 (6): 'In the end, we have to have one framework for reaching agreement,'
Benn said. 'I think that is very clear.'

Fri direkt diskurs förekommer alltså oftast i en viss kontext. Flera gånger uppträder fri direkt diskurs i ett framhävt citat som är tryckt i fet stil.

THO 14 (3): **'Why should the taxpayers pay for his attempts to hide the costs?'**

Framhävda citat som är likartade med exempel 14 kan möjligen fungera intresseväckande. Läsarens blickar riktas mot rubriken som sammanfattar artikelns syfte eller berättar något häpnadsväckande. Ett intressant drag syns i The Observer, närmare sagt fri direkt diskurs. Det finns nämligen några exempel på skrivfel i artiklarna. Mer än en gång har skribenten lämnat bort det andra citattecknet, troligen av misstag.

THO15 (2): 'It is not uncommon for clever kids to have difficulties in the social arena. We have a culture of [...] obsessing over appearance and fashion.

Det är ändå ganska överraskande att ett sådant misstag förekommer två gånger i tidningen. Ofta anses språket vara vårdat och korrigerat i nyhetsartiklarna, men korrekturläsningen tycks inte rätta allt.

5.4 BERÄTTANDE REFERAT AV TALAKTER

Berättande referat av talakter är en rätt vanlig variant i The Observer och uppnår en frekvens på 23 procent. Berättande referat av talakter kan smidigt förbindas med texten för att återge tal i löpande text utan onödiga avbrytande citat. Med hjälp av berättande referat av talakter kan journalisten meddela att informantens sagt någonting, men samtidigt klargörs det i artikeln att det bara ges en minimal rapport om yttrandet (Leech & Short 1981:323).

THO 16 (7): The row raised questions about the position of Willetts, the thoughtful shadow education secretary, who is being criticised in private by members of the shadow cabinet for issuing the wrong message in his speech.

Exempel 16 ovan börjar med att konstatera att människorna på bänkraden ställde frågor om Willetts ställning. Början består alltså av berättande referat av talakter, som sedan övergår till journalistens förklarande del om Willetts roll och händelser som ledde till frågebatteriet. Hela exemplet utgör en enhetlig del av texten som övergår från talåtergivningen till vanlig, berättande nyhetsstext och fogas in i den löpande framställningen. I exempel 16 får läsaren en viss information om vem som har ställt

frågor, men berättande referat av talakter kan också förekomma utan en klar hänvisning till en eller flera informanter.

THO 17 (3): Gordon Brown was accused last night of breaking his promise [...].

Satsen informerar läsarna om att Brown har blivit anklagad kvällen innan, men tills vidare erbjuds ingen upplysning om vem som kritiserade hans sätt att fungera. Exempel 17 ingår i artikelns ingress, vilket delvis förklarar bristen på information om den/de kritiserande. Det viktigaste är att berätta om händelsen så koncist som möjligt. Avsikten med ingressen är att sammanfatta de centrala händelserna och klargöra artikelns syfte (Bell 1991:149). I samband med indirekt diskurs (se avsnitt 5.2) illustrerade jag ett exempel på ”indirekt diskurs i futurum”, men fenomenet förekommer inte endast med indirekt diskurs utan ett belägg på berättande referat av talakter pekar på den kommande.

THO 18 (4): The plans will be discussed over the summer and are expected to be implemented in the autumn.

Exemplet ovan innehåller sägeverbet *discuss* och beskriver också närmare vad som ska diskuteras, något som också är typiskt för berättande referat av talakter (Liljestrand 1983b:134). Janssen (1996:246) anser fall i futurum också representera återgivet tal och därför är det på sin plats att också ta upp dessa exempel här. Ofta betraktar man direkt diskurs som den enda form som egentligen uttrycker exakta ord och yttranden, vilket i och för sig stämmer om man tar hänsyn till hela yttrandet. Vill man återge bara några ord av det ursprungliga yttrandet, finns de andra typerna också till förfogande.

THO 18 (7): Another Cameron patron yesterday stoked the row with a strongly worded attack on the Tory leader for being ‘arrogant and insulting’ towards critics.

Av en eller annan orsak har journalisten inte velat återge allt exakt, utan yttrandet har blivit sammanfattat och bara de ord som journalisten vill vara säker på att ingen förknippar med tidningen har försetts med citattecken.

5.5 FRI INDIREKT DISKURS

Fri indirekt diskurs har inte heller vunnit insteg i The Observer utan tycks vara en ytterst marginell form i nyhetsartiklarna. I den engelska tidningen har jag bara funnit ett exempel som kan karakteriseras som fri indirekt diskurs.

THO 20 (6): Britain tells Bush to toe line on emissions.

Yttrandet är inte i preteritum som är typiskt för fri indirekt diskurs, men ändå liknar det i övrigt fri indirekt diskurs, eftersom yttrandet inte är direkt underordnat en rapporterande sats. (Leech & Short 1981:325); (Londen 1989:105.)

6 ANALYS AV KVÄLLSTIDNINGEN *EXPRESSEN*

Analysen av tidningen Expressen omfattar sju artiklar som i genomsnitt innehåller färre ord än Dagens Nyheter och The Observer. Artiklarnas medellängd är cirka 300 ord, vilket röjer tidningens karaktär av underhållningstidning. Strand (1984a:27) visar i sin undersökning att Dagens Nyheter (17 ord) har längre meningar än Expressen (14 ord), vilket också kan vara en tydlig förklaring till kortare artiklar. Ofta anses Expressen vara en av de svenska tabloidtidningarna (jfr Erixon 2000). I tabloidtidningar får artiklarna inte vara längre än vad materialet kräver och läsarna orkar intressera sig för. Nuförtiden har tabloidiseringen av tidningar fört med sig till exempel sidoartiklar, faktarutor och bättre grafik. Dessutom måste journalisterna vara kapabla att uttrycka sig skärpt och noggrant. (Amnestål 2005:69.) På det hela taget har fyra av de sju artiklarna jag undersökt i Expressen antingen en sidoartikel eller en faktaruta. Två av dem har till och med båda.

Tabell 4. Antalet talakter i nyhetsartiklarna och deras procentandel i Expressen.

Talakt	Antalet talakter	~ %
Direkt diskurs	25	42
Indirekt diskurs	11	18
Fri direkt diskurs	12	20
Berättande referat av talakter	12	20

Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	60	~100

Liksom i det tidigare presenterade material dominerar formen direkt diskurs i också Expressen. Andelen är lika stort som i Dagens Nyheter, där tal återges med hjälp av direkt diskurs i 42 procent av alla fall. I Expressen håller direkt diskurs den första platsen, också med 42 procent och över huvud taget är skillnaden mellan den mest frekventa och den näst frekventa formen i tidningen liten. På samma sätt som i Expressen är fri direkt diskurs den näst populäraste formen i Dagens Nyheter. Till skillnad från Dagens Nyheter är berättande referat av talakter lika frekvent som fri direkt diskurs i Expressen. I Dagens Nyheter är indirekt diskurs och berättande referat av talakter lika frekventa (se kapitel 4). Det bör ändå observeras att skillnaderna i procentandelar mellan indirekt diskurs, fri direkt diskurs och berättande referat av talakter inte är särskilt framträdande och frånsatt direkt diskurs fördelar sig antalet andra talakter väldigt jämnt. Strand märkte i sin analys att skillnaden mellan antalet direkt diskurs var ganska liten om man jämför morgontidningarna med kvällstidningarna. I hans material var skillnaden sex, det vill säga 85 i morgontidningarna och 79 i kvällstidningarna. (Strand 1984a:109.)

6.1 DIREKT DISKURS

I Expressen är alltså direkt diskurs den klart dominerande formen. Till formen är direkt diskurs i Expressen likadan som i Dagens Nyheter. Tills vidare tycks de svenska tidningarna vara ganska ense i den grammatiska formuleringen.

EXP 1 (7): – Behovet är jättestort och det behövs publicitet, men det ska inte gå till på det här sättet, säger Eva Fernvall, ordförande för Donationsrådet.

Också Expressen använder anföringstecken i stället för citattecken och det rapporterade verbet står oftast i presens, med vissa undantag. Trots att stilen i Dagens Nyheter och Expressen i många avseenden tycks likna varandra finns det belägg på tämligen komplicerade meningar i Expressen, vilket ibland gör det svårt att kategorisera

exemplen. Trots att formen inte alltid helt och hållet motsvarar den beskrivning som grammatikböckerna ger har jag försökt fästa uppmärksamhet på formens funktion i kontexten.

EXP 2 (3): När Expressen först frågar Mona Sahlin om mötet på Prime säger hon:
– Jag var där och pratade om oljekommissionen.

Tar man hänsyn bara till den del som börjar med anföringstecken som klart visar att nu återges tal analyserar man exemplet som fri direkt diskurs. Ändå indikerar början att någon viss person har sagt någonting. Både informantens namn och yttrandets innehåll har varit viktiga och därför har journalisten låtit Sahlins egna ord uttrycka hennes svar. Kontexten visar också att ordet *först* är viktigt i den här meningen. Läser man texten vidare klargörs det att Sahlin också senare har varit i kontakt med tidningen. Den här formen förekommer också i The Observer (se avsnitt 5.1). I The Observer finns det ett belägg på inbäddad diskurs, där den citerade talaren uttrycker någon annans ord (se avsnitt 5.1). I Expressen citerar informanten sina egna ord vilket i och för sig ändå representerar inbäddad indirekt diskurs (jfr Londen 1989:150).

EXP 4 (2): – Jag sa att han var som en bror för mig, men sa inget till min partner om att vi hade ett förhållande, säger kvinnan i förhör.

Kvinnan återger sitt eget yttrande som har ägt rum för några år sedan. Återigen kan man ifrågasätta yttrandets sanningsgrad eftersom det har gått en tid sedan dess. Den inbäddade delen består av indirekt diskurs som inte förbinder sig till att återge exakta ord, medan den direkta delen består av de ord som kvinnan sade i förhör. Således kan den rapporterade delen mycket väl vara kvinnans exakta ord.

I Expressen förekommer också ett annat exempel vars sanningsgrad kan betvivlas trots att skribenten ändå anlitat direkt diskurs som i alla fall borde återge informantens exakta ord. I exempel 4 förekommer den talspråkliga formen *sa* av verbformen *sade*.

EXP 5 (1): – Vill du ringa efter polis för jag har knivskurit en kille, sade han, enligt Östgöta-Correspondenten.

Den första delen i exemplet ovan består av direkt diskurs som återger pojkens yttrande, men strax efter det informerar journalisten läsarna att det yttrandet skedde enligt Östgöta-Correspondenten, vilket redan väcker frågan om ens journalisten själv antar att yttrandet verkligen har ägt rum i denna form. Å andra sidan hänvisar den rapporterade frasen enligt Östgöta-Correspondenten till hela den föregående meningen. Följaktligen är det möjligt och rimligt att Östgöta-Correspondenten skrivit på det här sättet.

Till slut känns det som om Expressen spränger talåtergivningens gränser och förvirrar läsaren i fråga om vad som verkligen är informantens ord och vad som är hörsägen eller modifierade yttranden.

6.2 INDIREKT DISKURS

Indirekt diskurs förekommer ganska sällan i Expressen, sammanlagt 10 gånger. I fem av artiklarna har skribenten använt indirekt diskurs en enda gång eller inte alls. Till den grammatiska formen är beläggen i Expressen huvudsakligen regelrätta men undantag finns.

EXP 6 (2): Kvinnan har vidgått de faktiska omständigheterna, men hävdar att hon trodde att pojken inte var minderårig.

Exemplet visar att i de flesta fall utnyttjar skribenterna *att*-satsen och preteritum, medan det rapporterade verbet står i presens, vilket jag redan fastställde i samband med Dagens Nyheter som ett vanligt fenomen i de svenska tidningarna. Alla fall är ändå inte så regelrätta och lätta att analysera. I Expressen är meningarna ofta ganska komlicerade i fråga om talåtergivningen. Meningarna avbryts för att ställa in all slags tilläggsinformation och när meningen till slut är färdig måste man kolla var den egentligen började.

EXP 7 (4): I den något snurriga riksdagsdebatten i veckan påstods flera gånger av Margareta Pålsson (m), som själv jobbat som lärare, att 100 000 elever mobbas varje DAG.

Hela 11 ord hinner man läsa igenom innan namnet på informanten dyker upp. Det följs strax av en sats som ger mera detaljerad information av informanten. Sex ord av 25 representerar den rapporterade satsen. Meningen börjar med passiv som syftar på att talarens namn inte är så viktigt som temat och yttrandet, men ändå väljer skribenten ta med hennes namn med agentkonstruktion.

Stilen är något friare också i Expressen. I några fall har skribenten tänjt på de grammatiska reglerna genom att utelämna *att*-konjunktionen. Dessutom är språket i många exempel mer talspråkligt.

EXP 8 (6): Själv tror han det beror på att han tog sin medverkan i programmet med en klackspark.

Efter det rapporterande verbet *tror* har skribenten lämnat bort *att*-konjunktionen i exempel 8. I exempel 9 är språket i den rapporterade satsen mer talspråkligt. Journalisten har nämligen använt perfektform men lämnat bort hjälpverbet *hade*.

EXP 9 (2): Efter hemkomsten förklarade hon för sin make att hon träffat en pojke som borde få komma till Sverige och hälsa på dem.

Även om indirekt diskurs i viss utsträckning följer samma regler som i Dagens Nyheter är stilen ändå lite friare i Expressen och samtidigt svårare att kategorisera. I Expressen förekommer ofta blandformer som inte direkt hör till någon av de etablerade kategorierna.

6.3 FRI DIREKT DISKURS

Fri direkt diskurs förekommer i Expressen bara en aning oftare än indirekt diskurs. Också med fri direkt diskurs används anföringstecken på samma sätt som i Dagens Nyheter.

EXP 10 (6): – Jag måste knacka tre gånger när något har gått bra.

Exempel 10 representerar det mest regelrätta och typiska fallet av fri direkt diskurs inom brödtexten. I Expressen förekommer en stor del av alla belägg på fri direkt diskurs i artikel 5, som innehåller åtta exempel på fri direkt diskurs. I artikeln är det fråga om en situation när informanten är en och samma person som har blivit intervjuad om sina erfarenheter. Journalisten har igen undgått att hela tiden kalla informanten vid namn eftersom det i den här kontexten blir klart vem som talar.

I Expressen finns det också några citatrubriker. En av artiklarna har en huvudrubrik som består av ett citat medan en annan artikel har fått en mellanrubrik i form av en fråga. Den artikel som har mest belägg på fri direkt diskurs meddelar med en braskande rubrik:

EXP 11 (5): ”Jag trodde hon var död”

Citatrubriker är vanliga i många dagstidningar och i många av deras avdelningar. Citatrubriker kan ha olika funktioner, varav en är att ”föra fram budskap tydligt och med kraft”. En annan viktig orsak till att ta citatrubriker till förfogande är att rentvå sig från ett möjligen provokativt yttrande. (Amnestål 2005:124.) Yttrandet i exempel 11 förekommer inte i denna form i själva artikeln. I artikeln står det ”han var en av alla som trodde på dödsryktet.” Enligt Amnestål (2005:124) är det frågan om så kallade falska citat i fall där rubriken är ett direkt citat som egentligen inte finns någonstans i artikeln. Detsamma gäller delvis också exemplet ur artikel 1, som har en mellanrubrik i fri direkt diskurs.

EXP 12 (1): ”Vill du ringa efter polis?”

Det ursprungliga citatet som gav upphov till denna rubrik analyserade jag redan i kapitel 6.1. Den här mellanrubriken är en sammansatt version av yttrandet, vilket betyder att den inte återger exakta ord utan har formulerats för att vara tydligare i att föra ut budskapet.

6.4 BERÄTTANDE REFERAT AV TALAKTER

Fri direkt diskurs delar andra platsen med berättande referat av talakter, men jämfört med direkt diskurs är de ändå inte så frekventa. Å ena sidan förekommer fri direkt diskurs ofta i en viss artikel, men är å andra sidan också frånvarande i många artiklar. Berättande referat av talakter förekommer för sin del med jämna mellanrum i sex artiklar av sju. Dess funktion i tidningsartiklar tycks vara att sammanfatta det viktigaste ur yttranden och på det sättet väva in återgivet tal i texten. Berättande referat av talakter i Expressen avviker inte från formella aspekter i de andra tidningarna.

EXP 13 (3): S-ledaren och folket från den holländsk-brittiska oljejätten utbytte under mötet erfarenheter om samspelet mellan företag och politiker.

Exempel 13 uttrycker klart att diskussion har ägt rum och som Liljestrand (1983b:134) kräver beskrivs innehållet också närmare, d.v.s. samspelet mellan företag och politiker.

6.5 FRI INDIREKT DISKURS

Fri indirekt diskurs kan fastslås vara nästan obefintlig i nyhetsartiklarna i papperstidningarna. I Dagens Nyheter försvarar fri indirekt diskurs sin ställning med tre stycken belägg. I The Observer finns ett exempel och i Expressen inga alls.

7 EN KORT SAMMANFATTNING AV TALÅTERGIVNINGEN I *SvD.se*

Artiklarna i Svenska Dagbladets nätupplaga är i medeltal kortare än i Dagens Nyheter, The Observer och Expressen. Antalet ord per artikel är i genomsnitt knappt 300 hundra. Nätupplagans uppgift är att kort och koncist förmedla nyheter till läsare som möjligen vill kolla händelserna i världen under arbetsdagen. När det gäller den mest frekventa talakten, avviker SvD.se inte så mycket från de andra tidningarna. Direkt diskurs dominerar också här och omfattar nu till och med 35 procent (se tabell 5).

Tabell 5. Antalet talakter i nyhetsartiklarna och deras procentandel i SvD.se.

Talakt	Antalet talakter	~ %
Direkt diskurs	18	35
Indirekt diskurs	6	12
Fri direkt diskurs	9	18
Berättande referat av talakter	17	33
Fri indirekt diskurs	1	2
Sammanlagt	51	~100

Berättande referat av talakter förekommer också tämligen ofta, vilket i och för sig inte är en stor överraskning på grund av dess ställning i Dagens Nyheter, The Observer och Expressen. Fri direkt diskurs förekommer i 18 procent av alla fall, vilket är nära till Expressens 19 procent. Fri indirekt diskurs är fortfarande en ytterst ovanlig form. Indirekt diskurs har också fått lov att ge vika för den mer effektiva kategorin direkt diskurs och sammanfattande berättande referat av talakter.

Huvudsakligen förekommer direkt diskurs i den form som blivit bekant från Dagens Nyheter och Expressen. Också i SvD.se markerar anföringstecknet direkt diskurs, som sedan följs av den rapporterande satsen med verbet oftast i presens. Det förekommer dock några undantag som kanske pekar på att stilen varierar ganska mycket eller att artiklarna är snabbt sammansatta och skrivna utan noggrann satsning på grammatiska regler.

SVD 1 (2): "Åklagare rubricerar händelsen som försök till mord", säger polisen i Kalmar län till SvD.se på onsdagen.

I exempel 1 har journalisten valt att använda citattecken i stället för anföringstecknet som tycks vara nätupplagans linje. Den här meningen förekommer i mitten av stycket vilket kan vara orsaken till att skribenten klart har velat skilja yttrandet från löptexten. I citatet återges också åklagarens uttalande, men det borde inte ge skäl till att använda citattecknen eftersom orden antagligen inte är direkta. Informanten, åklagare, anges inom citatet och därför hör den delen till det återgivna yttrandet. Det finns också ett belägg på en "dubbelform" i SvD.se.

SVD 2 (1): Morgan Johansson:

- Det här visar bara hur starka de kommersiella krafterna är i EU och att den borgerliga regeringen agerat för svagt. Men nu måste vi hjälpas åt i en krisartad situation, säger han.

Innan själva citatet börjar anges informantens namn, vilket i sig inte är ovanligt. Vad som gör detta exempel särpräglat är den rapporterade satsens frånvaro i början men dess närvaro i slutet. Skribenten har till och med identifierat informanten ännu en gång med han. Vill man nämna informanten i början, tar man vanligen med också det rapporterade verbet i början (Svenska skrivregler 2002:154). I slutet ställs en punkt.

Indirekt diskurs förekommer inte särskilt ofta. Räknad i procent förekommer indirekt diskurs nästan lika sällan i Dagens Nyheter (14 %). I Svenska Dagbladets nätupplaga förekommer indirekt diskurs i 12 procent av alla fall och formen är grammatiskt sett lika regelrätt som i de andra svenska tidningarna. Oftast står det rapporterade verbet i presens och *att*- konjunktionen föregår den rapporterade satsen.

SVD 3 (1): Men hennes företrädare Morgan Johansson (s) kräver att regeringen blytinkallar samtliga partier till överläggningar i en krissituation.

Svenska Dagbladets nätupplaga introducerar inget nytt när det gäller indirekt diskurs.

Fri direkt diskurs för sin del förekommer ofta i SvD.se och delvis skiljer sig dess form i SvD.se från de andra tidningarna. Enligt Leech och Short (1981:322) åstadkoms fri direkt diskurs genom att antingen den rapporterade satsen eller citationstecknen eller båda utelämnas. Hittills har alla belägg på fri direkt diskurs i tidningarna varit utan den rapporterade satsen men antingen citattecknen eller anföringstecknet har visat sin närvaro. I SvD.se lämnas anföringstecknet bort.

SVD 4 (7): Han kan ha skadat sig när han dykt, säger stationsbefälet vid Västerortspolisen.

I SvD.se finns sammanlagt 6 exempel av den här typen där anföringstecknet saknas, vilket betyder att bara tre stycken av alla belägg på fri direkt diskurs motsvarar den typ som föredras i till exempel Dagens Nyheter och Expressen med anföringstecken. Ett exempel på den form som förekommer utan den rapporterande satsen är en fråga som förekommer i artikeln mellan två belägg på direkt diskurs.

SVD 5 (2): Fanns det någon annan person i lägenheten?

Som läsare antar man att journalisten har ställt den här frågan till informanten som blivit intervjuad på grund av sitt föregående eller följande svar. Av texten framgår inte vem som egentligen yttrat orden. Tydligt har det varit journalisten som ändå inte ville skriva *frågade jag/ journalisten*. Ofta saknar artiklarna ett berättarjag (Amnestål 2005:71). Av kontexten och artikeln framgår det tillräckligt klart att intervjuaren har ställt frågan och mer behöver man inte ens veta. Intervjuer baserar sig på turtagande och här har skribenten velat visa en del av artikelns uppkomst (Clayman & Heritage 2002:13).

Berättande referat har ännu en gång vunnit det näst största antalet belägg, som det har gjort i alla andra tidningar än Dagens Nyheter, där det kommer på tredje plats. Grammatiskt sett erbjuder berättande referat av talakter i SvD.se inte något nytt till undersökningen. Exempel 6 är ett typiskt exempel på berättande referat av talakter. Verbet *varna* följs av en beskrivning av vad konsumenterna ska vara försiktiga med.

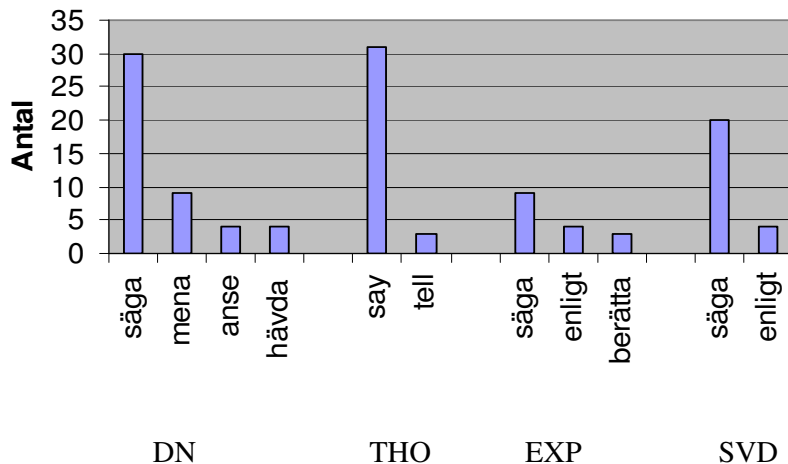
SVD 6 (6): Vitvarutillverkaren Electrolux varnar för brandrisk i en rad
diskmaskinsmodeller sålda under det gångna året.

Fri indirekt diskurs har en likadan ställning i SvD.se som i de andra tidningarna. Den är en ytterst marginal form som huvudsakligen kan anses förekomma i skönlitteratur.

8 RAPPORTERANDE VERB I NYHETSARTIKLARNA

Jag har räknat att det i mitt material finns sammanlagt 226 rapporterande verb, varav nästan alla förekommer i samband med direkt diskurs, vilket är naturligt eftersom de friare formerna oftast står utan någon rapporterande sats. I Dagens Nyheter förekommer 71 belägg på rapporterande verb, i The Observer 76, i Expressen 34 och till slut i SvD.se 45 rapporterande verb. Det klart dominerande verbet i alla tidningar är *säga/say*. I figur 1 nedan visar jag uppsättningen av de mest frekventa verben i alla tidningar. I figuren har jag tagit med de verb som förekommer mer än två gånger i varje tidning. Av figuren framgår hur många gånger ett visst verb uppträder i materialet. På grund av att artiklarna i Expressen och SvD.se i medeltal är kortare, visar tabellen inte verbets riktiga förekomst så klart. Räknat i procent förekommer verbet *säga* i 42 procent av alla fall i Dagens Nyheter och The Observer visar en andel av 41 procent verbet *say* medan i Expressen har 30 procent av alla rapporterande satser *säga* som huvudverb. I SvD.se har *säga* vunnit en andel av 44 procent. Figur 1 visar också att det inte finns så märkvärdiga skillnaden mellan de tre mest vanliga verben i Expressen än i de andra tidningarna.

Figur 1. De mest frekventa rapporterande verb och uttryck i Dagens Nyheter, The Observer, Expressen och SvD.se.

Trots att verbet *säga* har en så klar dominans i Dagens Nyheter, uppvisar tidningen också mest verb som förekommer mer än två gånger. *Mena* förekommer nio gånger medan både *anse* och *hävda* förekommer fyra gånger. Endast i Expressen och SvD.se förekommer ett uttryck så ofta, nämligen prepositionen *enligt*. Jag har tagit den med eftersom den förekommer ganska ofta, till och med oftare än något annat verb än *säga*.

I engelskan är *say* och *tell* de vanligaste verben och Bell poängterar att *say* och *tell* är de neutrala rapporterande verben i engelskan och tillsammans utgör de 60 procent av de rapporterande verben i brittiska TV-nyheter. I mitt material består 45 procent av verben av *say* och *tell*. Ytterligare tar Bell upp sådana uttryck som *announce*, *according to*, *declare*, *denounce*, *insist*, *refuse*, *threaten*. (1991:206.) Av dessa förekommer *refuse*, *insist* och *according to* en gång i mitt material. Verb som förekommer två gånger i materialet fördelar sig på följande sätt:

Dagens Nyheter: *berätta*, *hota*, *poängtera*, *tala om*.

The Observer: *add*, *admit*, *argue*, *offer*, *warn*.

Expressen: *berätta*, *förklara*, *tro*.

SvD.se: *larma*.

Säga och det engelska verbet *say* är de mest vanliga neutrala rapporterande verb. *Säga* utgör cirka hälften av alla verb i morgontidningarna Dagens Nyheter och på samma sätt förekommer *say* i cirka hälften av talakterna i The Observer. Strand kom fram till samma resultat, men när det gäller kvällstidningen skiljer sig resultaten avsevärt. I Strands material förekommer *säga* i cirka 63 procent av alla verb men i de artiklar ur Expressen som jag analyserade är frekvensen av verbet *säga* bara 30 procent. Strand konstaterar också att morgontidningarna har den mest varierande uppsättningen gällande anföringsverb. (Strand 1984a:109–110.) I mitt material uppstår det inga stora skillnader mellan antalet olika rapporterande verb i Dagens Nyheter (23) och Expressen (18). I The Observer är antalet olika verb störst. Till och med 32 olika rapporterande verb förekommer i materialet, vilket kan anses tyda på att variationen är större i den engelska tidningen The Observer jämfört med motsvarande svenska variant, Dagens Nyheter. Antalet ord är omkring 550 i vardera materialet. Svenska Dagbladets nätupplaga överraskar med sammanlagt 22 olika rapporterande verb, vilket är ganska

mycket när antalet ord tas till hänsyn. SvD.se hade de kortaste artiklar med cirka 280 ord i medeltal. Detta kan vara ett bevis på att i de neutralt rapporterande morgontidningarna är variationen av rapporterande verb ändå större i än i kvällstidningar. Dagens Nyheter visar sig ha aktivare användning av flera verb än de andra tidningarna.

Strand konstatar att i svenska tidningar är den exakta verbformen *säger* vanligast (1984a:110). Detta stämmer också i mitt material där presensformen överhuvudtaget är den vanligaste tempusformen i det svenska materialet. Däremot skiljer sig det engelska *The Observer*, där verben är i preteritum. Cirka tre fjärdedelar av alla anföringsverben i *The Observer* är i preteritum, vilket är normen i den engelska talåtergivningen (Leech & Short 1981:319). I Dagens Nyheter finns bara tre exempel på verb i preteritum medan SvD.se har nio verb i preteritum. Fem olika verb i preteritum fann jag i Expressen, vilket resulterar i att i Dagens Nyheter och Expressen preteritum snarast är ett undantag. Men i SvD.se är 41 procent av anföringsverben i preteritum. Orsaken till detta är oklar men mediet kan kanske påverka valet av anföringsverb. Oftast har journalisten valt att använda preteritum när yttrandet ägt rum för ett tag sedan eller när talåtergivningen är en del av en berättelse om någon händelse som på så sätt har vävts in i texten.

Strand (1984a:110) poängterar att kvällstidningarna innehåller verb av mer personligt och "emotionellt-expressivt slag" som t.ex. *skrattar*, *ler*, *vrålar* osv. I mitt material finns inte verb av detta slag. I Dagens Nyheter finns ett belägg på en mer beskrivande rapporterande sats, nämligen *säger Alexandra och skrattar* (DN 12 (7)). Verb som på ett eller annat sätt uttrycker känslotillstånd är tämligen frånvarande i Dagens Nyheter. Till exempel *hota*, *protestera* och *sucka* kan betraktas som emotionellt-expressivt. I kvällstidningen Expressen förekommer sådana verb inte oftare än i Dagens Nyheter. *Gräla* och *rasa* är två exempel på Expressens beskrivande verb som åtminstone uttrycker ganska starka känslor. SvD.se kan inte konstateras innehålla emotionellt-expressiva verb. *The Observer* tycks inte heller föredra någon aggressiv stil utan verben är mestadels neutrala.

9 KÄLLORNA

I direkt diskurs återges exakta ord och då måste någon också stå bakom orden. Till källan kan man hänvisa på många olika sätt och av tabell 6 nedan framgår hur källorna presenteras i artiklarna i mitt material. Tabellen är en bearbetning av Strands modell (1984a:111). Jag har lagt till raden *förnamn+efternamn (titel)* på grund av många belägg på den typen, till exempel *Tony Pettersson-Sjölund, försäkringsombudsman på Metall*. Tabellen visar några märkbara skillnader mellan tidningarna, men som sammanfattning kan man fastslå att efternamn med både förnamn och titel är ett vanligt sätt att hänvisa till källan. Det är det populäraste sättet i The Observer och Expressen. I engelskan lämnas artikeln ofta bort när man nämner källan i nyhetsartiklar (t.ex. *Former foreign correspondent Martin Bell*) (Bell 1991:107).

Tabell 6. Källorna i alla nyhetsartiklar.

Presentationsform	DN	%	THO	%	EXP	%	SvD	%
Efternamn	1	3	2	9	1	7	2	9
Förnamn	1	3	0	0	2	13	0	0
Pronomen	11	28	2	9	3	20	2	9
Annan personbetecknande	2	5	8	36	3	20	3	14
Förnamn+efternamn(titel)	11	28	9	41	5	33	4	18
Förnamn+efternamn	13	46	1	5	1	7	9	41
Övrigt	0	0	0	0	0	0	2	9
Sammanlagt	39	~100	22	~100	15	~100	22	~100

I Dagens Nyheter och Svenska Dagbladets nätupplaga dominerar kombinationen *förnamn* och *efternamn* över sättet att också nämna källans titel. De märkbaraste skillnaderna mellan sätten att presentera källan visar sig vara tendensen att använda *pronomina* eller enskilt *förnamn*. Av dessa tidningar är det Expressen som oftast hänvisar till källan med bara förnamn (*Ola*), vilket kan bero på tidningens karaktär som kvällstidning och de personer som intervjuas. Det är ofta kända personer som man ideligen stöter på i tidningarna. Också Strand (1984a:111–112) noterar att i kvällstidningar anges källan ofta på det informella och personliga sättet att endast nämna förnamnet. I morgontidningarna däremot dominerar sättet att presentera källan opersonligt och formellt med både förnamn och efternamn. (Strand 1984a:111–112.) Pronomina (*han, hon, de*) förekommer också överraskande ofta i Dagens Nyheter med 28

procent. I Strands (1984a:111–112) material håller morgontidningarna den sista platsen i att ange källan med pronomen.

Till källan kan hänvisas på många olika sätt, men i fråga om den person som utgör källan anges källans kön ofta antingen med pronomen eller namnet eller någon annan personbetecknande form. Att männen dominerar som källor i alla tidningar framgår närmare i tabell 7.

Tabell 7. Källornas fördelning på olika kön.

Kön	DN	%	THO	%	EXP	%	SvD	%
Män	22	56	8	35	15	63	13	59
Kvinnor	14	36	7	30	6	25	4	18
Övrigt/ oklara	3	8	8	35	3	13	5	23
Sammanlagt	39	~100	23	~100	24	~100	22	~100

Av tidningarna i mitt undersökningsmaterial är The Observer den mest jämlika med bara fem procentenheters skillnad mellan män och kvinnor som källa. I The Observer anges också en stor del av källorna med beskrivningar som inte avslöjar könen (*one source*). Expressen och SvD.se är de minst jämlika tidningarna i mitt material, men det bör beaktas att artiklarna här är väldigt korta. Av Strands (1984a:112) material framgår det att i kvällstidningarna var källornas fördelning på olika kön jämnare än i morgontidningarna. Detta stämmer inte i mitt material. Till exempel i Dagens Nyheter är skillnaden mellan antalet kvinliga källor 20 procentenheter mindre än antalet manliga källor. I Expressen är skillnaden 38 procentenheter. Skillnaden mellan mina och Strands resultat kan också bero på att Strands material är från åttiotalet och vi båda har haft ett ganska begränsat material.

10 RESULTAT

I det här kapitlet sammanfattar jag de viktigaste resultaten av min undersökning och bjuder på svar på de frågor jag ställde i avsnitt 1.1, där jag definierade syftet med undersökningen. Talåtergivning är en del av vår vardagliga mänskliga kommunikation.

Ofta citerar man någon annans ord genom att konstatera att hon eller han sa, hon tycker att. Detta sker oftast obemärkt så vi är ganska omedvetna om talåtergivningens betydelse i vårt liv. I fiktiva prosatexter förs dialogen fram och all kommunikation äger rum via en återgivare. Nyhetsartiklarna är fulla av återgivna yttranden av politiker, experter och kändisar och otroligt lätt litar vi på det vi läser i en tidning. Avsikten med tidningarna är ju att sanningsenligt förmedla händelserna i världen. Mer än en gång återger man något som stått i tidningen och snart därefter börjar man tänka om det nu egentligen är sanningen som förmedlades i tidningen. Det är speciellt när man stöter på blixtrande rubriker i en kvällstidning som man börjar lätt undra om hälften av rubriken är för att locka läsare och inte alls en exakt återgivning av händelserna.

I min undersökning har jag strävat efter att kartlägga de olika medel som journalisterna eller författarna har till sitt förfogande när de förmedlar en annan värld eller händelser ur vår verkliga värld. Teorin bakom talåtergivningen är mångförgrenad med otaligt många synpunkter på hur man kan närma sig temat. Forskarna har inte lyckats nå enighet om vilka termer som ska användas och hur dessa sedan definieras. Dessutom skiljer sig den svenska traditionen en del från den engelska. Talåtergivningen eller berättartekniken i fiktiva texter har utforskats aktivt också i Sverige, men nyhetstexterna har ännu inte fått särskilt mycket uppmärksamhet när det gäller talåtergivning. Oftast har forskarna koncentrerat sig på direkt och indirekt diskurs. De andra formerna, fri direkt diskurs, berättande referat av talakter och fri indirekt diskurs, har utforskats ganska sällan, men ändå på grund av min undersökning förekommer de tämligen ofta och har någon betydelse för talåtergivningen. Trots denna skiftande forskningstradition har jag lyckats finna två studier som tillämpar samma modell. Leech & Short (1981) och Londen (1989) ansluter sig till den femdelade modellen. Det var en modell som jag också valde. Leech och Short beskriver den engelska talåtergivningen medan Londen koncentrerar sig på den svenska sidan. Dessa två undersökningar gjorde det lättare att kombinera det engelska och svenska materialet i min undersökning. Analysen blir då också mer detaljerad.

Direkt diskurs och indirekt diskurs är de två sätt som utan undantag nämns i alla grammatikböcker när talåtergivning presenteras. De anses vara de vanligaste sätten och inte utan orsak. I alla materialtyperna förekommer direkt diskurs bland de två vanligaste

formerna. Direkt diskurs är den frekventaste formen i alla tidningar. I The Observer får den dock dela första plats med indirekt diskurs. I Pyramiden får direkt diskurs ge vika för fri direkt diskurs som är den vanligaste formen i romanen.

Indirekt diskurs förekommer i alla tidningar, men endast i The Observer är den en av de vanligaste typerna. I Pyramiden förekommer indirekt diskurs bara i fem procent av beläggen. Fri direkt diskurs och berättande referat av talakter är båda bland de vanligaste formerna, medan fri indirekt diskurs förekommer maximalt i fem procent av fallen i Dagens Nyheter. Vad som är överraskande är förekomsten av indirekt diskurs. Räknar man alla materialtyper ihop, är indirekt diskurs den ovanligaste typen efter fri indirekt diskurs.

Den vanligaste typen i Pyramiden är fri direkt diskurs, vilket kan förklaras med textens betoning på dialog. Ofta börjas dialogen med direkt diskurs för att klargöra vem som är med i diskussionen, men sedan övergår författaren till fri direkt diskurs och behöver inte nämna talaren hela tiden. De första sidorna av Pyramiden består av berättelse och då dominerar berättande referat av talakter. Indirekt diskurs och fri indirekt diskurs är de ovanligaste formerna. Pyramiden är den enda texten som har fri direkt diskurs som den vanligaste formen och på så sätt skiljer sig den ganska avsevärt från tidningarna.

The Observer skiljer sig från Pyramiden och de andra tidningarna på grund av ett stort antal belägg på indirekt diskurs (31 procent). I SvD.se är direkt diskurs och berättande referat av talakter de två mest frekventa formerna och skillnaden mellan dessa är bara två procentenheter. Antalet belägg på berättande referat av talakter är störst i SvD.se procentuellt räknat. I Dagens Nyheter och Expressen förekommer direkt diskurs och fri direkt diskurs oftast så som i Pyramiden. Förutom fri direkt diskurs har berättande referat av talakter vunnit insteg i Expressen.

I Expressen och Dagens Nyheter dominerar direkt diskurs klart vilket stämmer med andra undersökningar av talåtergivning i nyhetsartiklar. Direkt diskurs är ett effektivt sätt att ange att en talakt ägt rum. Med direkt diskurs får informantens ord tränga in i texten och göra den kanske trovärdigare och färgrikare. I engelsk litteratur definieras direkt diskurs snarast som ett undantag än en regel och därför är det inte överraskande

hur stort fotfäste indirekt diskurs har i The Observer. Men kanske talåtergivningen har förändrats eftersom direkt diskurs inte alls är ett undantag i The Observer. Orsaken till den smala skillnaden mellan direkt diskurs och berättande referat av talakter i Svenska Dagbladets nätupplaga kan eventuellt förklaras just av mediet. Nyheterna på nätet får ett litet utrymme och skribenten kan uttrycka informantens tal mer koncist. Som sagt är direkta citat sällan tillräckligt informationsrika för att användas som sådana utan redigering. Fri indirekt diskurs är en form som förekommer ytterst sällan i nyhetsartiklarna och den kan inte vara vanlig i prosatexter heller. Det har varit intressant att observera att fri indirekt diskurs förekommer i prosa, men inte i nyhetsartiklar.

I min undersökning har jag räknat med alla rapporterande verb och verbet *säga/say* är det mest frekventa. I alla tidningar utom Expressen är nästan hälften av alla rapporterande verb *säga*, medan antalet är en tredjedel i Expressen. I Pyramiden utgörs cirka hälften av de rapporterande verb av *säga*. Distributionen av andra rapporterande verb är ganska splittrat. Största delen av verben förekommer bara en eller två gånger. The Observer har den mest omfattande uppsättningen av rapporterande verb. Till och med 32 olika rapporterande verb används i tidningen. I Pyramiden, Dagens Nyheter, Expressen och SvD.se visar siffran cirka 20 olika verb. De vanligaste verben är så kallade neutrala verb som används endast för att ange att någon har yttrat någonting. De förmedlar eller avslöjar inga känslor. Också det ofinita uttrycket *enligt* förekommer då och då. I Pyramiden är *svara* och *fråga* ofta förekommande verb som inte förekommer i de svenska tidningarna. I The Observer finns ett belägg på verbet *ask* (fråga). I de svenska tidningarna står verben oftast i presens, medan Pyramiden och The Observer föredrar preteritum. Författaren använder också formen *sa* i Pyramiden.

Jag har också analyserat tidningarnas sätt att ange källan. I genomsnitt är sättet att nämna förnamnet, efternamnet och titeln det mest frekventa, men Dagens Nyheter och SvD.se nämner inte titeln. Expressen utnyttjar det personliga, informella sättet att endast ange förnamnet. Lite överraskande är det ändå att Dagens Nyheter använder pronomen betydligt oftare än de andra tidningarna. Detta kan dock förklaras med tidningarnas informanter. I Dagens Nyheter hänvisar man oftare till en och samma källa, medan till exempel artiklarna i The Observer har många olika källor. Ofta blir det också klart av kontexten vilket kön källan representerar. Antingen namnet eller pronomenet

kan avslöja talarens kön. Statistiken talar ett klart och redan bekant språk. Männens åsikter och sakkunnigutlåtanden utnyttjas mest i tidningarna. The Observer visar sig vara jämlikast i och med att skillnaden mellan yttranden av män och kvinnor inte är särskilt stor och att andelen oklara fall är stor. Med andra ord anser skribenten det inte nödvändigt att ange talarens kön.

Sammanfattningsvis kan jag fastslå att de tydligaste skillnaderna uppstår för det första mellan Pyramiden och tidningarna gällande andelen fri direkt diskurs. För det andra skiljer sig The Observer från de svenska tidningarna i andelen indirekt diskurs som är klart sällsyntare i de svenska tidningarna. Tempusformerna utgör också en avsevärd skillnad mellan dessa medier. Den engelska nyhetstidningen föredrar preteritum och samma gäller för Pyramiden. Förutom den avvikande tempusformen har författaren valt att använda den talspråkliga formen *sa* av verbet *sade* som förekommer bara en gång i Expressen.

11 DISKUSSION

Syftet med den här undersökningen har varit att kartlägga de olika former av talåtergivning som förekommer i svensk prosa och i svenska och engelska nyhetsartiklar. Min avsikt har varit att ge en översikt över de former som är frekventast och samtidigt klagöra skillnader mellan romanen och nyhetsartiklarna samt skillnader mellan nyhetsartiklar ur olika tidningar. Enligt min mening har jag nått syftet i denna undersökning och svarat på forskningsfrågorna. Jag har dock inte alltid lyckats finna ett tydligt skäl till att en form föredras framför en annan i fråga om en viss materialtyp. Min undersökning är ganska begränsad i ett större perspektiv och i fortsättningen anser jag det viktigt att undersöka temat med ett mer omfattande material för att få fram ännu tydligare skillnader. Ytterligare är forskningsobjektet talåtergivning så mångförgrenat att det skulle kunna undersökas ur många nya synvinklar. Under forskningsprocessens gång märkte jag ofta teman som skulle ha varit intressanta att också fördjupa sig i men inom den här undersökningsram finns det inte utrymme för allt.

Under forskningsprocessens gång var det inte så enkelt att begränsa mitt syfte just på grund av att jag hela tiden fann nya synvinklar som skulle vara intressanta att ta hänsyn till. Jag ville ändå koncentrera mig på olika former av talåtergivning och jämföra några olika materialtyper. Hade jag tagit med mera forskningsfrågor, skulle jag ha varit tvungen att begränsa antalet olika materialtyper. Mest problematiskt var att finna adekvat litteratur om talåtergivning. Prosa har undersökts ganska mycket, men nyhetstexterna har inte varit ett lockande material när det gäller talåtergivningen. Detta kan förstås bero på att nyheter i allmänhet har varit ett populärt tema och att det inte är så många språkforskare som har sett talåtergivningen som den intressantaste sidan. I huvudsak har det varit tämligen lätt att analysera materialet, men några oklara fall uppstår naturligtvis också. De svåraste har varit att analysera Expressen på grund av dess krångliga meningar och The Observer. Frågan om skillnaden mellan fri indirekt diskurs och berättande referat av talakter togs upp redan av Londen (1989). I Pyramiden var det ganska lätt att finna exempel på fri indirekt diskurs som såg ut som Leech och Shorts (1981) och Londens exempel, men i nyhetstexterna är skillnaden långt ifrån så klar. Dess ringa förekomst gör det ännu svårare att avgöra hur fri indirekt diskurs ser ut i nyhetstexter.

En jämförande studie av talåtergivning i olika material har varit intressant för mig att genomföra, först och främst eftersom en likadan studie inte har gjorts tidigare. För det andra är talåtergivning en så oskiljaktlig del av vår mänskliga kommunikation att det då och då är värt att fästa uppmärksamhet på sådan. För det tredje visar statistiken att största delen av oss läser nyheter i en eller annan form dagligen, vilket betyder att vi ständigt utsätts för artiklarnas påverkan. Därför anser jag det viktigt att kartlägga vilka medel tidningarna och journalisterna har till sitt förfogande och vilka former de använder. Min undersökning är tämligen begränsad men ändå erbjuder den någon slags utgångspunkt för vidare forskning. Min undersökning kartlägger de skillnader som står att finna och visar vilka synvinklar som är värda att beakta i fortsättningen.

KÄLLFÖRTECKNING

Andersson, Erik (1994), *Grammatik från grunden*. 2 uppl. Uppsala: Hallgren & Fallgren.

Amnestål, Per (2005), *Skrivkänsla. Handbok i redaktionellt språkarbete*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Bell, Allan (1991), *The Language of News Media*. Oxford: Blackwell.

Clayman, Steven & Heritage, John (2002), *The News Interview. Journalists and Public Figures on the Air*. (Studies in Interactional Sociolinguistics.) Cambridge: Cambridge University Press.

Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners. (2001). Third edition. Scarborough: HarperCollins Publishers.

Coulmas, Florian (1986), Reported speech: Some general issues. I: Coulmas, Florian (utg.) (1986), *Direct and Indirect Speech*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Erixon 2000. Se under elektroniska källor.

Hammarberg, Björn & Viberg, Åke (1976), *Reported Speech in Swedish and Ten Immigrant Languages*. (SSM Report 5.) Stockholm: Stockholms universitet.

Janssen, Theo A.J.M. & van der Wurff, Wim (1996), Introductory remarks on reported speech and thought. I: Janssen, Theo A.J.M. & van der Wurff, Wim (utg.) (1996), *Reported Speech*. Amsterdam: John Benjamins B.V. 1–12.

Johnstone, Barbara (1994), *Repetition in Discourse: A Dialogue*. New Jersey: Ablex Publishing Corporation. I: Johnstone, Barbara (utg.) (1994), *Repetition in Discourse*.

Interdisciplinary Perspectives. Volume XLVII. (Advances in Discourse Processes.) 1–20.

Landgren, Bengt (2002), Vad är en litterär text? I: Bergsten, Staffan (utg.) (2002), *Litteraturvetenskap – en inledning*. Lund: Studentlitteratur.

Leech, Geoffrey & Short, Michael (1981), *Style in Fiction*. London: Longman.

Leech, Geoffrey & Svartvik, Jan (1994), *A Communicative Grammar of English*. Edinburgh: Pearson Education Limited. Second Edition.

Liljestrand, Birger (1982), *Tal i prosa 1: Forskningsöversikt*. (Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Umeå universitet nr 21.) Umeå: Umeå universitet.

Liljestrand, Birger (1983a), *Tal i prosa 2: Kommunikationen i C.J.L. Almquists novell Skällnora qvarn*. (Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Umeå universitet nr 21.) Umeå: Umeå universitet.

Liljestrand, Birger (1983b), *Tal i prosa. Om svenska författares anföringsteknik*. (Acta Universitatis Umensis. Umeå Studies in the Humanities 54.) Umeå: Umeå universitet.

Londen, Anne-Marie (1989), *Litterärt talspråk. Studier i Runar Schildts berättarteknik med särskild hänsyn till dialogen*. (Skrifter utgivna av svenska litteratursällskapet i Finland 557. Humanistiska avhandlingar 3.) Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Norstedts stora svenska ordbok. (1995). 2. uppl. Stockholm: Norstedts.

Perridon, Harry (1996), Reported speech in Swedish. I: Janssen, Theo A.J.M. & van der Wurff, Wim (utg.) (1996), *Reported Speech*. Amsterdam: John Benjamins B.V. 165–188.

Renberg, Bo (2004), *Bra skrivet–Väl talat.Handledning i skrivande och praktisk retorik*. Lund: Studentlitteratur.

Renkema, Jan (1993), *Discourse Studies. An Introductory Textbook*. Amsterdam: John Benjamins B.V.

Strand, Hans (1984a), *Nusvenskt tidningsspråk. Kvantitativa studier av reportage i morgon-, kvälls- och veckopress*. (Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in Scandinavian Philology. New Series 17.) Stockholm: Stockholms universitet.

Strand, Hans (1984b), *REP 76. En ordklass- och innehållsanalyserad reportagekorpus i maskinläsbar form*. (Meddelanden från Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet nr 14.) Stockholm: Stockholms universitet.

Svenska skrivregler. (2002). 2 uppl. (Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 82.) Stockholm: LIBER AB.

Åkermalm, Åke (1972), *Svenskt tidningsspråk*. (Skrifter utgivna av Svenskläraryöreningen 142.) Lund: CWK Gleerup Bokförlag.

ELEKTRONISKA KÄLLOR

Dagens Nyheter, 2007, (<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=602>). Hämtat 18 juni 2007.

Erixon, Dick (2000), Spelet om danska eurobeslutet [www]. Hämtat från <<http://www.mediainstitutet.se/rapporter/rapport.asp?rappld=174>>. Publicerat 28 november 2000. Hämtat 23 juli 2007.

Expressen, 2007, <http://www.expressen.se/omexpressen/1.55753>. Hämtat 18 juni 2007.

Historic-UK, 2007,

(<http://www.historic-uk.com/HistoryUK/England-History/HisroicNov.htm>. Hämtat 20 juni 2007.

Språkdata, 2007, <http://g3.spraakdata.gu.se/saob>. Hämtat 2 september 2007.

Svenska Dagbladets nätupplaga, 2007, <http://www.svd.se/>. Hämtat 6 juni 2007.

The Observer, 2007,

(http://www.guardian.co.uk/information/theobserver/story/0,,1038111,00.html#article_continue. Hämtat 18 juni 2007.

Tidningen i skolan, 2007, <http://www.tidningeniskolan.se/>. Hämtat 19 juni 2007.

Wikipedia, 2007, <http://en.wikipedia.org/wiki/newspaper>. Hämtat 20 juni 2007.

Wikipedia, 2007, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Tidning>. Hämtat 20 juni 2007.

PRIMÄRMATERIAL

Mankell, Henning (2001), *Pyramiden*. Stockholm: Ordfront.

Artiklar:

Dagens nyheter (7.2.2005)

Eriksson, Thord, ”Storbråk skakar konstnärshuset.”

Flores, Juan & Kihlström, Staffan, ”’Inga garantier till vissa länder att få köpa vapen’.”

Johansson, Lars, ”Konstskola hotar att flytta.”

Kronbrink, Hans, ”Läsa in ljudböcker är ett krävande hantverk.”

Lindberg, Staffan, "Etiken sätts på prov i Kina."

Molin, Kari, "Underkända sjukintyg oroar läkare."

Nilsson, Kjell, "Stockholm sänker farten."

The Observer (3.6.2007)

Asthana, Anushka, "Pupils crack schools' internet safety filters."

Asthana, Anushka, "School war against the bullies brings academic success."

Doward, Jamie, "Brown under fire over secrecy on ID costs."

Robinson, James, "BBC cuts threaten news meltdown."

Smith, David, "Freed dissident hails net campaign."

Watt Nicholas, Asthana Anushka & McDougall Dan, "Britain tells Bush to toe line on emissions."

Watt Nicholas, Temko Ned & Montague Brendan, "Cameron to defy growing school revolt."

Expressen (2.6.2007)

Ek, Bo Torbjörn, "Här grips mannen för knivdramat."

Fallenius, Anders, "Hade samlag med 12-åring."

Karlsson, Karl-Johan, "Gav PR-hjälp till oljejätten."

Lindström, Lars, "Kriminellt att det får gå så här långt."

Lindwall, Johan T., "'Jag trodde hon var död'."

Nordström, Andreas, "Idol-Ola är super-vidskeplig."

Thellenberg, Ida, "Organsåpan var en bluff."

Svenska Dagbladets nätupplaga *SvD.se* (6.6.2007)

Mellgren, Fredrik, "Regeringen inte beredd på domen."

Olsson, Tobias, "17-åring kvar på sjukhus med svåra skallskador."

Svensson, Leif (TT:s utsände), "Lugnt och fredligt när Bush landade."

TT-AFP, "USA säger nej till utsläppsavtal."

TT, "Elever fick porrbilder i Lund."

TT, "Brandrisk i diskmaskiner."

TT, "19-åring drunknade på fest."

BILAGA 1. Antalet talakter i artiklarna i Dagens Nyheter.

Artikel 1: Underkända sjukintyg oroar läkare.

Tabell 8. Antalet talakter i artikel 1.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	8	47
Indirekt diskurs	0	0
Fri direkt diskurs	4	24
Berättande referat av talakter	5	29
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	17	~100

Artikel 2: ”Inga garantier till vissa länder att få köpa vapen.”

Tabell 9. Antalet talakter i artikel 2.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	3	14
Indirekt diskurs	7	33
Fri direkt diskurs	8	38
Berättande referat av talakter	2	10
Fri indirekt diskurs	1	5
Sammanlagt	21	~100

Artikel 3: Konstskola hotar att flytta.

Tabell 10. Antalet talakter i artikel 3.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	3	30
Indirekt diskurs	2	20
Fri direkt diskurs	2	20
Berättande referat av talakter	3	30
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	10	~100

Artikel 4: Stockholm sänker farten.

Tabell 11. Antalet talakter i artikel 4.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	5	46
Indirekt diskurs	1	9
Fri direkt diskurs	1	9
Berättande referat av talakter	3	27
Fri indirekt diskurs	1	9
Sammanlagt	11	~100

Artikel 5: Etiken sätts på prov i Kina.

Tabell 12. Antalet talakter i artikel 5.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	10	53
Indirekt diskurs	3	16
Fri direkt diskurs	4	21
Berättande referat av talakter	1	5
Fri indirekt diskurs	1	5
Sammanlagt	19	~100

Artikel 6: Storbråk skakar konstnärshuset.

Tabell 13. Antalet talakter i artikel 6.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	4	44
Indirekt diskurs	2	22
Fri direkt diskurs	2	22
Berättande referat av talakter	0	0
Fri indirekt diskurs	1	11
Sammanlagt	9	~100

Artikel 7: Läsa in ljudböcker är ett krävande hantverk.

Tabell 14. Antalet talakter i artikel 7.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	10	59
Indirekt diskurs	0	0
Fri direkt diskurs	5	29
Berättande referat av talakter	1	6
Fri indirekt diskurs	1	6
Sammanlagt	17	~100

BILAGA 2. Antalet talakter i artiklarna i The Observer.

Artikel 1: Pupils crack schools' internet safety filters.

Tabell 15. Antalet talakter i artikel 1.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	3	38
Indirekt diskurs	3	38
Fri direkt diskurs	1	13
Berättande referat av talakter	1	13
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	8	~100

Artikel 2: School war against the bullies brings academic success.

Tabell 16. Antalet talakter i artikel 2.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	4	27
Indirekt diskurs	6	40
Fri direkt diskurs	3	20
Berättande referat av talakter	2	13
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	15	~100

Artikel 3: Brown under fire over secrecy on ID costs.

Tabell 17. Antalet talakter i artikel 3.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	4	27
Indirekt diskurs	6	40
Fri direkt diskurs	3	20
Berättande referat av talakter	2	13
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	15	~100

Artikel 4: BBC cuts threaten news meltdown.

Tabell 18. Antalet talakter i artikel 4.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	4	36
Indirekt diskurs	2	18
Fri direkt diskurs	0	0
Berättande referat av talakter	4	36
Fri indirekt diskurs	1	9
Sammanlagt	11	~100

Artikel 5: Freed dissident hails net campaign.

Tabell 19. Antalet talakter i artikel 5.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	8	38
Indirekt diskurs	5	24
Fri direkt diskurs	4	19
Berättande referat av talakter	4	19
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	21	~100

Artikel 6: Britain tells Bush to toe line on emissions.

Tabell 20. Antalet talakter i artikel 6.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	4	25
Indirekt diskurs	4	25
Fri direkt diskurs	2	13
Berättande referat av talakter	5	31
Fri indirekt diskurs	1	6
Sammanlagt	16	~100

Artikel 7: Cameron to defy growing school revolt.

Tabell 21. Antalet talakter i artikel 7.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	5	26
Indirekt diskurs	6	32
Fri direkt diskurs	1	5
Berättande referat av talakter	6	32
Fri indirekt diskurs	1	5
Sammanlagt	19	~100

BILAGA 3. Antalet talakter i artiklarna i Expressen.

Artikel 1: Här grips mannen för knivdramat.

Tabell 22. Antalet talakter i artikel 1.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	3	60
Indirekt diskurs	0	0
Fri direkt diskurs	1	20
Berättande referat av talakter	1	20
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	5	~100

Artikel 2: Hade samlag med 12-åring.

Tabell 23. Antalet talakter i artikel 2.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	5	45
Indirekt diskurs	4	36
Fri direkt diskurs	0	0
Berättande referat av talakter	2	18
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	11	~100

Artikel 3: Gav PR-hjälp till oljejätten.

Tabell 24. Antalet talakter i artikel 3.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	6	60
Indirekt diskurs	1	10
Fri direkt diskurs	0	0
Berättande referat av talakter	3	30
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	10	~100

Artikel 4. Kriminellt att det får gå så här långt.

Tabell 25. Antalet talakter i artikel 4.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	1	11
Indirekt diskurs	4	44
Fri direkt diskurs	0	0
Berättande referat av talakter	3	33
Fri indirekt diskurs	1	11
Sammanlagt	9	~100

Artikel 5: "Jag trodde hon var död."

Tabell 26. Antalet talakter i artikel 5.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	2	17
Indirekt diskurs	0	0
Fri direkt diskurs	8	67
Berättande referat av talakter	1	8
Fri indirekt diskurs	1	8
Sammanlagt	12	~100

Artikel 6: Idol-Ola är super-vidskeplig.

Tabell 27. Antalet talakter i artikel 6.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	3	43
Indirekt diskurs	1	14
Fri direkt diskurs	3	43
Berättande referat av talakter	0	0
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	7	~100

Artikel 7: Organsåpan var en bluff.

Tabell 28. Antalet talakter i artikel 7.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	5	56
Indirekt diskurs	1	11
Fri direkt diskurs	0	0
Berättande referat av talakter	2	22
Fri indirekt diskurs	1	11
Sammanlagt	9	~100

BILAGA 4. Antalet talakter i artiklarna i SvD.se.

Artikel 1: Regeringen inte beredd på domen.

Tabell 29. Antalet talakter i artikel 1.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	7	50
Indirekt diskurs	2	14
Fri direkt diskurs	0	0
Berättande referat av talakter	5	36
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	14	~100

Artikel 2: 17-åring kvar på sjukhus med svåra skullskador.

Tabell 30. Antalet talakter i artikel 2.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	8	57
Indirekt diskurs	1	7
Fri direkt diskurs	1	7
Berättande referat av talakter	4	29
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	14	~100

Artikel 3: Lugnt och fredligt när Bush landade.

Tabell 31. Antalet talakter i artikel 3.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	1	50
Indirekt diskurs	0	0
Fri direkt diskurs	0	0
Berättande referat av talakter	1	50
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	2	~100

Artikel 4: USA säger nej till utsläppsavtal.

Tabell 32. Antalet talakter i artikel 4.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	2	50
Indirekt diskurs	0	0
Fri direkt diskurs	0	0
Berättande referat av talakter	2	50
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	4	~100

Artikel 5: Elever fick porrbilder i Lund.

Tabell 33. Antalet talakter i artikel 5.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	2	100
Indirekt diskurs	0	0
Fri direkt diskurs	0	0
Berättande referat av talakter	0	0
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	2	~100

Artikel 6: Brandrisk i diskmaskiner.

Tabell 34. Antalet talakter i artikel 6.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	3	38
Indirekt diskurs	2	25
Fri direkt diskurs	0	0
Berättande referat av talakter	3	38
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	8	~100

Artikel 7: 19-åring drunknade på fest.

Tabell 35. Antalet talakter i artikel 7.

Talakt	Antalet talakter	~%
Direkt diskurs	1	25
Indirekt diskurs	1	25
Fri direkt diskurs	0	0
Berättande referat av talakter	2	50
Fri indirekt diskurs	0	0
Sammanlagt	4	~100

